

*Coach je kind,
theoretische onderbouwing*

Methodiekhandleiding deel 2

COACH JE KIND

ouders worden zelfredzame opvoeders

SIPI INTERCULTURELE
PARTICIPATIE EN
INTEGRATIE

Coach je kind, theoretische onderbouwing

Methodiekhandleiding deel 2

Marjolijn Distelbrink (Verwey-Jonker Instituut)

Trees Pels (Verwey-Jonker Instituut)

Suzanne Tan (Verwey-Jonker Instituut)

Wilma Aarts (SIPI)

Met medewerking van Esmae Mahdi - el Yakoubi en Esma Salama
(Methodiekontwikkelaars)

Mei 2013

Deze methodiekbeschrijving is gemaakt door het Verwey-Jonker Instituut in nauwe samenspraak met de ontwikkelaars van Coach je kind. De methodiekbeschrijving is gefinancierd door DMO Amsterdam en ZonMw (als deelproject van de Kenniswerkplaats Tienplus)

Inhoud

Voorwoord	5
1 Inleiding	7
1.1 Korte geschiedenis van ontwikkeling en uitvoering van Coach je kind	7
1.2 Aanleiding voor de methodiekhandleiding en theoretische onderbouwing	8
1.3 Opbouw van dit rapport	10
2 Probleemschets, doelgroep en doelen	11
2.1 Probleemschets	11
2.2 Urgentie	21
2.3 Doelgroep	25
2.4 Indicatie en contra-indicatie	29
2.5 Doelen	31
3 De inhoud van de interventie: kernelementen van de methodiek	33
3.1 De inhoud en opbouw van de methodiek	33
4 Theoretische onderbouwing van de interventie	39
4.1 Algemene uitgangspunten voor Coach je kind	40
4.2 Specifieke kernelementen onderbouwd	44
4.3 Methodische elementen: algemeen	52
4.4 Tot slot	57
Literatuur	59

Voorwoord

Gezinnen die vragen, twijfels of problemen hebben over opvoeding, onderwijs en gezondheid kunnen in Nederland gebruikmaken van publieke voorzieningen. In de praktijk blijkt dat vooral ouders met een niet-westerse migrantenachtergrond relatief weinig beroep doen op deze instellingen. Tegelijkertijd heeft deze groep wel vaker te maken met opvoed-, ontwikkelings- en gezondheidsproblemen dan autochtone ouders. Dit uitgangspunt was het begin van een lange, waardevolle reis: het ontwikkelen van een bottom-up aanpak. Bedoeld voor de specifieke doelgroep ouders van niet-westerse afkomst die gebruik wil maken van publieke opvoedvoorzieningen. En zo is SIPI's methodische 'kind' geboren, genaamd *Coach je kind*.

Zoals het gaat met een 'kind', wil je het zorgvuldig opvoeden en de juiste vorming meegeven. Binnen de sociale activiteit die opvoeden heet willen opvoeders, op eigen kracht of samen met anderen, op hun kinderen overdragen wat binnen de gemeenschap als waardevol geldt. Dat is voor veel opvoeders goed te doen. Maar bij een grote groep migranten vraagt het in onze gecompliceerde maatschappij om (speciale) vaardigheden. Opvoeden en opgroeien in twee culturen gaat met vallen en opstaan. Als je genoeg veerkracht, zelfvertrouwen, opvoedbesef en visie op opvoeden hebt, dan sta je na het vallen vanzelf weer op. Dan ga je door en pas je de nieuw opgedane inzichten en vaardigheden toe. Alleen, lang niet alle opvoeders beschikken over de inzichten of (opvoed)vaardigheden om deze veranderingen op eigen kracht te verzilveren.

Wat is er nodig om opvoedonzekerheid en onmacht van ouders te verminderen? Om opvoedvragen te normaliseren, en zo te voorkomen dat de ouders met hun kinderen multiprobleemgezinnen worden? Ons antwoord en onze visie is dat het bieden van een *outreaching* vorm van (opvoed) ondersteuning kan bijdragen aan het verminderen van opvoedproblemen binnen risicogezinnen - mits beide ouders betrokken worden.

Het ontwikkelproces nam enkele jaren in beslag. We hebben met migrantenouders gesproken over hun ervaringen met het opvoeden van hun kinderen in Nederland, en geluisterd naar hun bijzondere verhalen. Hun zorgen, opvoedvragen, maar ook de botsende waarden en normen kwamen hierbij aan bod. Allemaal hadden ze een gemeenschappelijk doel, namelijk cultuurverschillen te overbruggen en combineren. De opvoeding die de ouders zelf genoten hadden, verschilde in veel opzichten van de opvoedstijl die gangbaar is in Nederland. Dat geldt ook voor de daarbij benodigde vaardigheden. Voor veel ouders was dit onbekend en bedreigend, maar het riep ook nieuwsgierigheid op. De Nederlandse opvoeding die het kind centraal stelt wekte ook verbazing op.

Net als een kind blijft Coach je kind verder groeien. Vanuit een visie ontwikkelde Coach je kind zich tot een *practice based* aanpak, en van een aanpak tot een wetenschappelijk onderbouwde methodiek. De betrokkenheid van de ouders is groot en de eigen kracht neemt toe. In Coach je kind doen we het opvoeden niet alleen. Zoals de pedagoog Mischa de Winter stelt: *'It takes a village to raise a child'*, was ook bij de ontwikkeling van Coach je kind veel steun en raad van een heel 'dorp' nodig: professionals op scholen, het Ouderen Kindcentrum (OKC), ouders zelf, de gemeente Amsterdam, collega's van Stichting Interculturele Participatie en Integratie (SIPI), de Universiteit Utrecht, basisscholen, het ministerie van Binnenlandse Zaken, en het Verwey-Jonker Instituut. We zijn vooral Ahmed el Aslouni, Marjolijn Distelbrink, Ritha van Duin, Hadewych Marinissen, Osger Mellink, Trees Pels, Gonneke Stevens, Roos Hoogendoorn, Vera Wijnker en Erica Faber dankbaar voor het meedenken, hun betrokkenheid en bijdrage. Na de methodische beschrijving en theoretische onderbouwing is Coach je kind nu klaar voor de volgende fase: het onderzoeken van de effecten van de methode.

Ontwikkelaars Coach je kind

Esmae Mahdi - el Yakoubi (SIPI) (rechts)

Esma Salama (SIPI) (links)

1 *Inleiding*

Coach je kind is ontwikkeld door de Stichting Interculturele Participatie en Integratie (SIPI) te Amsterdam. Coach je kind is een programma voor opvoedingsondersteuning aan huis, vooral gericht op ouders met een Marokkaanse en Turkse achtergrond.¹ Ouders krijgen ondersteuning bij kleine en grotere vragen en twijfels over het opvoeden en opgroeien van hun kinderen, ofwel bij opvoedonzekerheid en -onmacht. SIPI voert Coach je kind sinds 2007 uit in Amsterdam. Gezinnen die aan Coach je kind deelnemen worden maximaal een jaar lang thuis begeleid door een coach met dezelfde taal- en etnische achtergrond als de ouders.

SIPI heeft het initiatief genomen tot een tweedelige handleiding Coach je kind om de methodiek Coach je kind inzichtelijk en overdraagbaar te maken.

Deze uitgave is deel 2 van de methodiekhandleiding, en betreft de theoretische onderbouwing. Veel opdrachtgevers en financiers van jeugdhulp streven ernaar zo veel mogelijk gebruik te maken van methoden waarvan de effectiviteit is erkend door de Erkeningscommissie van het Nederlands Jeugdinstituut (NJI). SIPI legt dit deel samen met deel 1, de methodiekbeschrijving (Aarts e.a., 2013), voor aan deze Erkeningscommissie interventies. SIPI heeft hiermee voor ogen dat Coach je kind wordt opgenomen in de database Effectieve Jeugdinterventies van het NJI. Dit deel 2 van de methodiekhandleiding verschaft de theoretische onderbouwing van de problematiek en doelgroep waar Coach je kind zich op richt en van de methodiek zoals die is beschreven in deel 1. Deel 1 en 2 kunnen niet los van elkaar worden gezien, maar zijn wel afzonderlijk uitgegeven.

1.1 *Korte geschiedenis van ontwikkeling en uitvoering van Coach je kind*

In 2006 ontstond bij SIPI het plan laagdrempelige, goed aansluitende opvoedondersteuning te bieden, die zou ingaan op de tekorten en behoeften van migrantenouders. Dit plan ontstond op grond van vragen en signalen van migrantenouders en jongeren met wie SIPI vanwege onder meer inburgering veelvuldig contact heeft.

1 Voor de aanduiding van migranten en hun nazaten zijn verschillende termen in omloop, die alle zo hun voor- en nadelen hebben, zoals nieuwe Nederlanders, allochtonen, minderheidsgroepen, etnische groepen. Ook de aanduiding van de etnische afkomst van personen gebeurt op uiteenlopende wijze, bijvoorbeeld Marokkaans, van Marokkaanse afkomst, Marokkaanse Nederlander/Amsterdammer. Ter wille van de leesbaarheid wisselen we in deze methodiekbeschrijving de verschillende termen af.

Vanaf 2007 is SIPI opvoedondersteuning gaan geven in verschillende Amsterdamse stadsdelen. De uitvoering vond in de periode 2007-2010 plaats in de vorm van verschillende pilots voor Koers Nieuw West en de Amsterdamse stadsdelen Nieuw West, West en Oost. De bevindingen uit het evaluatieonderzoek van de eerste pilotfase 2007-2008 (in opdracht van Koers Nieuw West) door onderzoeksbureau Sardes stemden optimistisch over de werking van de methodiek (Versteegen & Van der Vegt, 2009). De ondervraagde ouders die aan Coach je kind hebben meegedaan en ook de coaches zagen duidelijk verbeteringen in het gezinsfunctioneren en de opvoeding.

Een evaluatieonderzoek van Primores over de tweede in 2010 gestarte pilot constateert (op basis van zelfrapportage door ouders) ook een vermindering van opvoedonmacht en onzekerheid bij ouders. Ruim 80% van de ouders meldt een verbetering van door henzelf gekozen opvoedvaardigheden, twee derde kent en begrijpt de Nederlandse opvoedverwachtingen beter en bijna twee derde heeft meer zelfvertrouwen als opvoeder (Van Rijn, 2011).

Intussen heeft SIPI de methodiek Coach je kind op basis van praktijkervaringen, inzichten en visies van de ontwikkelaars gaandeweg verder ontwikkeld. Sinds 2011 heeft Coach je kind de pilotfase achter zich gelaten en voert SIPI Coach je kind uit met jaarlijkse subsidies van verschillende Amsterdamse stadsdelen. Coach je kind wordt ingezet als een van de vormen van preventieve opvoedhulp aan gezinnen, onder andere vanuit Centra voor Jeugd en Gezin, in Amsterdam aangeduid als het Ouder-en-kindcentrum (OKC).

1.2 Aanleiding voor de methodiekhandleiding en theoretische onderbouwing

SIPI heeft om verschillende redenen het initiatief genomen voor een (apart uitgegeven) methodiekhandleiding Coach je kind. We noemen de vier belangrijkste redenen.

SIPI achtte in de eerste plaats een beschrijving en onderbouwing van de methode nuttig vanwege de doorontwikkeling en kwaliteitsbevordering van de methode. Het verwoorden en vastleggen van de aanpak vergroot de eenheid in de uitvoering.

In de tweede plaats ervoer SIPI dat partners in het lokale opvoedveld behoefte hebben aan inzicht in de werkwijze, in de afbakening en de beoogde effecten van Coach je kind om samen te werken en door te verwijzen. SIPI wilde graag een handleiding als basis om uitleg te geven aan anderen.

In de derde plaats wilde SIPI een methodiekhandleiding om de effectiviteit van Coach je kind te optimaliseren. Daartoe was het eerst nodig om doelstellingen en doelgroep vast te leggen (te verwoorden, heroverwegen en aan te scherpen). Pas na het uitschrijven van de aanpak en doelen en een reflectie hierop (gevoed door theoretische onderbouwing van probleembeschrijving- en

methode) kan de effectiviteit van de methode worden bewaakt en geoptimaliseerd. Het tot stand brengen van een handleiding ziet SIPI als noodzakelijke tussenstap in het vaststellen en vervolgens optimaliseren van de effectiviteit. Pas hierna zal wetenschappelijk verantwoorde effectmeting kunnen plaatsvinden.

Ten vierde heeft SIPI de ambitie de doorontwikkelde methodiek Coach je kind niet alleen uit te voeren en optimaliseren, maar deze vervolgens ook breed ingang te doen vinden. Een methodiekhandleiding maakt de aanpak beter overdraagbaar aan nieuwe collega's bij SIPI (via (bij)scholing, supervisie en intervisie), evenals aan collega-professionals buiten SIPI. Om een methode breed ingang te doen vinden, moet praktisch gezien een Methodiekhandleiding beschikbaar zijn. Voor verdere verspreiding is erkenning van de methode Coach je kind door het Nederlands Jeugdinstituut essentieel. Ook hiervoor is de methodiekhandleiding noodzakelijk.

Voor het op schrift stellen van de *praktische* methodiekbeschrijving is samenwerking gezocht met het Directoraat-Generaal Wonen, Werken en Integratie (WWI). Dankzij inhoudelijke ondersteuning van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van Amsterdam bleek WWI bereid hiervoor subsidie te verlenen. Voor de uitvoering zocht SIPI samenwerking met dr. Gonneke Stevens van de Universiteit Utrecht. Zij heeft samen met de bij haar afgestudeerde zelfstandig onderzoekster drs. Hadewych Marinissen de praktische methodiekbeschrijving tot stand gebracht, opnieuw in nauwe samenwerking met de methodiekontwikkelaars van Coach je kind.

Dit proces, gestart in 2010, heeft SIPI de afgelopen jaren al veel inzichten en houvast geboden. De methodiekbeschrijving en -onderbouwing is begeleid door een projectgroep met vertegenwoordigers van verschillende stadsdelen en diensten in Amsterdam. De projectgroep is een aantal keren bij elkaar gekomen voor afstemming en nadere gedachtebepaling over de exacte plaats die het programma Coach je kind inneemt ten opzichte van het al bestaande aanbod van opvoedingsondersteuning. De discussies in de projectgroep en de analyse van de beschrijvingen van de gezinnen uit het casuïstiekoverleg hebben bijgedragen aan verdere aanscherping van de beschrijving van de doelen en de doelgroep van Coach je kind.

De onderzoekers hebben CJK-ontwikkelaars, Esmae Mahdi-el Yakoubi, Esma Salama en Wilma Aarts en de uitvoerders uitgedaagd om uitgangspunten en ervaringen te expliciteren en verwoorden.

Al voor de voltooiing en indiening van de methodiekhandleiding bij NJi is hierdoor bij SIPI scherper inzicht ontstaan in de werkwijze. Het heeft geleid tot meer eenduidigheid en doelgerichtheid in de uitvoering, een scherper beeld van de doelgroepafbakening en duidelijkere communicatie (over bijvoorbeeld doelen) naar derden.

In het streven naar een *theoretische* beschrijving en onderbouwing van de methodiek Coach je kind heeft SIPI partners gezocht en gevonden. SIPI heeft samenwerking gezocht met professor Trees Pels van de Kenniswerkplaats Tienplus. Deze Kenniswerkplaats, gefinancierd door de landelijke organisatie voor zorgonderzoek ZonMw, heeft tot doel praktische en wetenschappelijke kennis te verzamelen over de opvoedingsondersteuning aan ouders van jeugdigen van 10 jaar en ouder in Amsterdam en uitwisseling hierover te bevorderen. De nadruk ligt daarbij op de aansluiting van het aanbod bij laaggeschoolde en migrantenouders. Kenniswerkplaats Tienplus was bereid deze *theoretische* onderbouwing van de methodiek financieel te ondersteunen en door één van haar kennisinstituten, het Verwey-Jonker Instituut, in nauwe samenspraak met de ontwikkelaars te laten uitvoeren. Het andere deel van de financiën is verzorgd door de dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van Amsterdam. Deze theoretische beschrijving en onderbouwing van Coach je kind is door onderzoekers in samenwerking en samenspraak met Coach je kind-medewerkers uitgevoerd. Deze rapportage bevat daar de uitkomsten van.

1.3 *Opbouw van dit rapport*

Dit rapport betreft de *theoretische* onderbouwing van de methodiek. Deze is in eerste aanzet tot stand gekomen door diepgaande herhaalde uitwisseling tussen de methodiekontwikkelaars en onderzoekers over de achtergronden, uitvoering, het doel en de doelgroep van de methodiek. De intentie was om de doelen, doelgroep en centrale werkzame elementen met elkaar aan te scherpen, te kunnen beschrijven en vervolgens met wetenschappelijke literatuur te onderbouwen. De afbakening van doel en doelgroep van de methodiek vindt u in hoofdstuk 2 van dit rapport. Daar is ook de probleemschets te vinden: een door wetenschappelijk onderzoek onderbouwde analyse van het belang van de methodiek Coach je kind voor de praktijk van opvoedingsondersteuning aan migrantengezinnen. Hoe de methodiek in elkaar zit, is kort beschreven in hoofdstuk 3. Een meer uitgebreide beschrijving is te vinden in de methodiekbeschrijving die SIPI in samenwerking met de Universiteit Utrecht heeft uitgebracht (Aarts e.a., 2013). In hoofdstuk 4 komt de theoretische onderbouwing van de kernelementen aan bod. Aan de hand van wetenschappelijke literatuur wordt onderbouwd waarom de aanpak van Coach je kind voor deze doelen en deze doelgroep in theorie werkt. Of de aanpak in de praktijk werkt, moet toekomstig effectonderzoek uitwijzen.

2 *Probleemschets, doelgroep en doelen*

Dit hoofdstuk beschrijft en onderbouwt de probleemschets, het doel en de doelgroep van Coach je kind. In paragraaf 2.1 beschrijven we wat het kernprobleem is waarvoor Coach je kind is ontwikkeld, en geven we globaal aan voor welke subgroep van gezinnen de aanpak vooral van belang kan zijn. Dit doen we allereerst door de opvoedproblemen en -beleving van Marokkaanse en Turkse ouders en subgroepen daarbinnen te schetsen. Om de urgentie van de aanpak van Coach je kind te benadrukken gaan we ook in op de problemen met Marokkaanse en Turkse jeugdigen en de wetenschappelijke kennis over de relatie tussen opvoeding en ontwikkeling (paragraaf 2.2). Daarbij spreken we ook een verwachting uit over de toekomst: blijven de problemen urgent? Paragraaf 2.3 bevat een omschrijving van de doelgroep van Coach je kind, gebaseerd op de probleemschets. In paragraaf 2.4 worden indicaties en contra-indicaties besproken. Paragraaf 2.5 bevat de omschrijving van de doelen van het programma Coach je kind.

2.1 *Probleemschets*

Inleiding

Nederland telt een veelheid aan opvoedprogramma's gericht op het ondersteunen van ouders (bijv. Ince, 2011; Blokland 2010). Vaak gaat het om in het buitenland ontwikkelde programma's die worden vertaald naar de Nederlandse situatie (zoals Triple P, zie Distelbrink e.a., 2011). Sommige van deze interventies zijn op een aantal punten aangepast voor migrantengroeperingen in een poging de interventie cultuursensitief te maken. Soms, of voor sommige subgroepen, is dat niet genoeg. Wanneer sprake is van specifieke problemen en hierbij behorende specifieke behoeftes van bepaalde migrantengroeperingen in Nederland, dan kan een cultuurspecifieke interventie noodzakelijk zijn. Coach je Kind is een cultuurspecifieke interventie. In het hieronder staande wordt aannemelijk gemaakt waarom de ontwikkeling en uitvoering van deze interventie noodzakelijk is, door de problematiek te schetsen van de subgroep Marokkaanse en Turkse gezinnen waar Coach je Kind zich op richt. Dit zijn (doorgaans laaggeschoolde) ouders met opvoedonzekerheid of -onmacht, die is gerelateerd aan de positie als migrant. Een meer precieze omschrijving van de doelgroep vindt u in paragraaf 2.3.

Opvoedonzekerheid en -onmacht

Migrantenouders in Nederland voeden hun kinderen op in een samenleving waarin het bijbrengen van autonomie en het praten met kinderen belangrijke voorwaarden voor maatschappelijk succes zijn. Dit terwijl in gezinnen van

migranten conformiteit meer centraal staat, gemiddeld meer autoritaire controle wordt toegepast, en communicatie met kinderen minder vanzelfsprekend is. Migrantenouders moeten zich dus verhouden tot een opvoedomgeving waarin andere accenten gelden. Dat kan leiden tot onzekerheden en gevoelens van onmacht. Deze hebben ook met de culturele afstand tot de Nederlandse samenleving en de positie als migrant te maken. Dat blijkt uit een review van al het opvoedingsonderzoek onder migrantengezinnen in Nederland in de afgelopen 10 jaar (Pels, Distelbrink & Postma, 2009a). Kennis over opvoedingsgedrag en beleving van migrantenouders is vooral afkomstig uit kwalitatieve onderzoeken.² Een van de weinige kwantitatieve studies over opvoedbeleving, waarin ook migrantenouders (tot op zekere hoogte) zijn vertegenwoordigd en onderscheid is te maken tussen etnische groepen, is een studie van het SCP uit 2010 (Van den Broek, Kleijnen & Keuzenkamp, 2010). Daarin is vastgesteld dat migrantenouders naar verhouding een minder positieve opvoedbeleving hebben dan autochtone ouders en meer problemen met kinderen ervaren (Van den Broek e.a., 2010).

In Nederland zijn van de grote migrantengroepen vooral Turkse en Marokkaanse ouders onzeker over de opvoeding (Pels e.a., 2009a). Nederland telde begin 2011 zo'n 67.000 Marokkaanse en 79.000 Turkse gezinnen met inwonende kinderen. Een meerderheid betreft gezinnen met twee eerste generatie ouders: beiden buiten Nederland geboren.³ Uiteraard zijn niet al deze gezinnen onzeker of hebben zij allemaal cultuurspecifieke interventies nodig. Ervaren problemen met de opvoeding en een negatieve opvoedbeleving hangen onder andere samen met het *opleidingsniveau* van ouders (bijv. Van den Broek e.a., 2010). Juist de Turkse en Marokkaanse gemeenschap telt veel laaggeschoolde ouders. Ongeveer de helft van de volwassenen tot 65 jaar heeft maximaal basisonderwijs afgerond en niet meer dan 30 procent heeft een opleiding boven vmbo niveau. Onder eerste generatie volwassenen uit deze etnische groepen is het opleidingsniveau nog lager (Gijsberts & Herweijer, 2009).

Migrantenouders met een middelbare of hogere opleiding (meer dan vmbo) kunnen gemiddeld genomen gemakkelijker de overgang maken naar een opvoedstijl die elementen bevat van het in Nederland dominante opvoedmodel, en deze combineert met eigen waarden zoals respect voor ouderen (Pels e.a., 2009a). Voor laaggeschoolde ouders is dit moeilijker. In verschillende

2 Grootschalige kwantificerende studies naar de opvoeding in migrantengroepen in Nederland ontbreken tot op heden grotendeels (zie ook Bucx, 2011). Wel geven de kwalitatieve opvoedingsstudies, met name de studies van Pels (1998), Distelbrink (1998), Nijsten (1998), Distelbrink e.a. (2005) en Pels en De Gruijter (2005) een goede indruk van verschillen tussen en ook binnen etnische groepen (zie ook Pels 2000).

3 Deze cijfers zijn berekend op grond van de huishoudensstatistieken van het CBS op Statline. Van de tweeoudergezinnen is bij Turken 70 procent een gezin met twee eerste generatie ouders, bij Marokkanen 77 procent. Gezinnen met twee in Nederland geboren ouders komen nog weinig voor (minder dan 5 procent in beide groepen).

onderzoeken is aangetoond dat binnen migrantengroepen de nadruk op conformiteit groter is en de nadruk op autonomie geringer onder laaggeschoolde ouders (ibid., zie ook Durgel, 2011). Overigens verdwijnen met het stijgen van opleiding niet alle verschillen tussen etnische groepen, zo laten dezelfde onderzoeken zien.

In het onderstaande gaan we in op de problemen die Turkse en Marokkaanse ouders met weinig opleiding blijkens onderzoek ervaren, die leiden tot onmacht en onzekerheid en die een cultuurspecifieke interventie nodig maken. Belangrijke elementen daarbij zijn de samenhang van de opvoedonmacht met hun positie als migrant, en de afstand die zij hebben tot het reguliere aanbod van opvoedondersteuning. De gezinnen die Coach je kind bereikt zijn vaak zorgmijdend. In kader 2.1 zijn de problemen die in de gezinnen spelen, en die opvoedonzekerheid en -onmacht veroorzaken, kort samengevat. In de hierna volgende tekst lichten we ze nader toe.

Afstand tot de Nederlandse opvoeding

- Opvoeddoelen niet congruent met die in Nederland
- Opvoedgedrag sluit niet aan bij wat in omgeving wordt gevraagd
- Weinig kennis over opvoeding en onderwijs in Nederland
- Ouders worden door kinderen en school geconfronteerd met incongruentie
- Voor ouders bekend opvoedgedrag (bijv. fysiek straffen) 'mag niet'
- Onzekerheid over hoe dan wel te sturen en kinderen te begeleiden
- Onzekerheid neemt toe als kinderen ouder worden
- Onzeker over religieuze opvoeding
- Soms opvoeding 'loslaten' als gevolg van onzekerheid
- Weinig structuur

Relatie tot Nederlandse omgeving

- Gevoel er 'niet bij te horen' in Nederland
- Teleurstelling/ervaren negatieve beeldvorming
- Weinig contacten met Nederlandse omgeving
- (Soms onbewust) overdracht wij-zij denken op kinderen

Verzwarende omstandigheden

- Armoede, werkloosheid
- Alleenstaand moederschap
- Vaak opeenstapeling van risicofactoren
- Invloed op opvoeding en opvoedbeleving
- Onduidelijk waar onmacht (vooral) vandaan komt

Vaders minder betrokken

- Strikte rolverdeling vaders-moeders: moeders staan er deels alleen voor
- Aantasting gezag vaders en problemen tussen partners
- Opvoeding daardoor (verder) onder druk

Weinig reflectie op de eigen rol

- Opvoeding vanzelfsprekend
- Problemen kinderen niet altijd herkend
- Weinig bewustzijn/kennis over eigen invloed
- Ouders voelen zich niet hoofdvantwoordelijke opvoeding

Afstand tot opvoedondersteuning

- Weinig gebruik preventieve opvoedsteun
- Vanwege o.a. taal, wantrouwen, onbekendheid
- Niet gewend hulp te zoeken bij formele instellingen
- Ervaringen die er zijn in omgeving: alleen met zwaardere hulp
- Versterkt het wantrouwen/ervaren afstand

Afstand tot de Nederlandse opvoeding⁴

In gezinnen van laaggeschoolde Turkse en Marokkaanse ouders ligt naar verhouding, in vergelijking met autochtone gezinnen maar ook tot andere migrantengezinnen, in de opvoeding veel nadruk op conformisme en autoriteit. De afstand tot in Nederland meer gangbare opvoedmethoden zoals onderhandeling, praten en overleg, is daarmee groot. In veel gezinnen is weliswaar sprake van ondersteuning door warmte en liefde geven en kinderen goed verzorgen, maar responsieve steun is vaak minder sterk ontwikkeld. Communicatie met kinderen heeft vaker het karakter van eenrichtingsverkeer dan van uitwisseling. Belonen door complimenten geven is geen vanzelfsprekendheid. Minder dan in (veel) autochtone gezinnen zijn er vaste regels in gezinnen, zoals vaste bedtijden. Zeker bij jongere kinderen zijn ouders van oudsher niet altijd consequent in het toepassen van regels. De opvatting is dat kinderen daarvoor nog te klein zijn. Dit soort accentverschillen kan tot problemen leiden omdat in de samenleving, zoals op school en in het werkende leven, vaardigheden worden verwacht die bij Marokkaanse en Turkse kinderen thuis minder gestimuleerd worden. De nadruk ligt op school en op het werk meer op zelfstandigheid in denken en doen en assertiviteit. Ook kunnen ouders zelf in de problemen raken als ze hun gezag proberen te laten gelden over kinderen vanaf een bepaalde leeftijd, terwijl ze eerder minder strikt waren. Niet alleen in gedrag, maar ook in achterliggende waarden doen zich verschillen voor met autochtone gezinnen. Laaggeschoolde Turkse en Marokkaanse ouders hechten sterk aan meegebrachte waarden als respect voor ouders en ouderen en aan het opvoeden van hun kinderen tot een goede moslim. Doelen die zij in de Nederlandse omgeving minder terugzien of herkennen (Pels e.a., 2009a).

Dat veel Turkse en Marokkaanse ouders met weinig opleiding zich onzeker voelen over de opvoeding, heeft niet alleen met hun opleiding en culturele afstand tot de Nederlandse samenleving te maken, maar ook met de plaatsbepaling als migrant in de Nederlandse maatschappij (zie ook Tan e.a., 2008). Ouders worden, met name door het contact van hun kinderen met de Nederlandse omgeving, gedwongen anders naar opvoeding te kijken. Kinderen komen op school en in contact met leeftijdgenoten veelvuldig in aanraking met Nederlandse waarden, normen en gebruiken en zijn zich hiermee duidelijk bewust van bepaalde vrijheden die jeugdigen in Nederland hebben. De reactie van met name laaggeschoolde ouders is vaak dat ze juist extra vasthouden aan regels van het land van oorsprong. Dit vergroot de kans op onbegrip en conflicten tussen ouders en kinderen (zie ook Stevens e.a., 2007a).

4 Deze subparagraaf is grotendeels gebaseerd op de review van Pels e.a., 2009a. Deze bron wordt niet steeds expliciet genoemd in verband met de leesbaarheid. Waar andere bronnen zijn gebruikt, zijn deze wel benoemd.

De positie van ouders verzwakt vaak nog verder door hun gebrekkige kennis over onder andere de werking van het Nederlandse onderwijs (Pels e.a., 2009a) en een slechte taalbeheersing. Vooral in Turkse gezinnen is de taalbeheersing van ouders slecht (Dagevos & Gijsberts, 2009). Door de gebrekkige taalbeheersing zien ouders zich gedwongen op kinderen terug te vallen voor hulp bij volwassen zaken, wat de natuurlijke verhoudingen kan verstoren. Maar ook kunnen zij minder goed controleren of wat hun kinderen vertellen over school of andere contexten klopt. Dat geldt overigens eveneens voor ouders die de taal iets beter beheersen maar ook weinig kennis hebben over hoe de school functioneert (Pels e.a., 2009a). Ouders hebben niet alleen over het schoolsysteem, maar ook over de Nederlandse opvoeding weinig kennis. Of soms hebben ze kennis wel, maar weten niet hoe die toe te passen in de eigen opvoeding. Ouders zijn bijvoorbeeld deels wel bekend - al dan niet doordat kinderen hun dat vertellen - met het feit dat fysieke straf in Nederland niet is toegestaan. Maar vaak weten ze niet hoe de kinderen dan wel in het gareel te houden (ibid.). Bovendien voelen ze zich als opvoeder door de Nederlandse omgeving niet gesteund. Hoe moet je je kinderen goed opvoeden in een land waar je 'niet mag straffen?' Een gevolg kan zijn dat ouders de opvoeding tot op zekere hoogte 'loslaten'. Scholen ervaren met betrekking tot migrantengezinnen wel eens dat er gemiddeld minder structuur is in deze gezinnen, minder aandacht voor ontbijten, vaste bedtijden, et cetera (Bartels & Verheijen, 2009). Dat hoeft evenwel nog geen teken te zijn dat de opvoeding wordt losgelaten door ouders. Onderzoek van Stevens en collega's in Marokkaanse gezinnen geeft hier wel een signaal voor. Het laat zien dat laaggeschoolde Marokkaanse ouders minder affectie tonen naar hun kind, minder toezicht houden op hun kind en hun kind minder vaak straffen dan andere ouders van Marokkaanse komaf (Stevens e.a., 2006; Stevens e.a., 2007a).

Vooral in de tienertijd, als kinderen een grotere actieradius krijgen, worstelen de ouders met de opvoeding. Dat geldt voor meer migrantenouders (zie ook Naber e.a., 2009), maar in sterke mate voor Turkse en Marokkaanse laaggeschoolde ouders (Pels e.a., 2009a). In de tienertijd stuiten ouders ook steeds meer op verschillen in waarden met de Nederlandse omgeving (bijvoorbeeld rond de bewegingsvrijheid van dochters en het bewaren van maagdelijkheid), die deels samenhangen met cultuur, deels met religie. De Islam is voor veel ouders een belangrijk richtsnoer, dat in de Nederlandse omgeving moeilijker vast te houden en toe te passen is (ibid., zie ook Pels, de Gruijter & Lahri, 2008; De Koning, 2008). Ook in het basisonderwijs zien ouders zich overigens geconfronteerd met eisen of regels die zij moeilijk in overeenstemming weten te brengen met hun eigen traditionele waarden, bijvoorbeeld rond gemengd gymmen. Ouders weten vaak niet goed hoe hiermee om te gaan (Pels e.a., 2009a).

Relatie tot de Nederlandse omgeving

Enkele andere elementen maken het zich verhouden tot de Nederlandse omgeving nog lastiger. De eerste is dat ouders die tot de doelgroep van Coach je kind behoren zich niet alleen als opvoeder onmachtig voelen, maar ook in bredere zin voelen dat Nederland niet 'hun land' is. Veel ouders kiezen niet voluit voor een verblijf in Nederland (bijv. Pels e.a., 2008; Pels e.a., 2009a). Dit lijkt zeker te spelen bij recent gemigreerde huwelijksmigranten, die vaak tamelijk onvoorbereid in Nederland komen en nog nauwe banden met het herkomstland hebben (Van der Zwaard, 2008). Maar het geldt ook voor een subgroep van Turkse en Marokkaanse migranten die al veel langer in Nederland zijn. Gebrekkige kansen en teleurstellingen over het leven in Nederland spelen hierin waarschijnlijk een rol. Van vaders van de eerste generatie is bijvoorbeeld een groot deel werkloos of arbeidsongeschikt (bijv. Distelbrink & Hooghiemstra, 2005).

Niet alleen kiezen ouders veelal niet voluit voor Nederland en zijn zij teleurgesteld. Ook hebben velen weinig contacten met de Nederlandse omgeving en is hun netwerk eenzijdig. Met name Turkse volwassenen hebben weinig contacten met autochtonen. De eenzijdige samenstelling van de woonomgeving speelt mee - zoals ook voor Marokkanen - maar vermoedelijk ook hun geringe taalbeheersing en sterkere gerichtheid op de eigen kring (Kullberg & Nicolaas, 2009).

Bij de sterkte gerichtheid op de eigen gemeenschap bij een deel van de ouders kan ook meespelen dat velen negatieve beeldvorming ervaren. Dat geldt zeker voor Marokkaanse ouders (Pels e.a., 2009a). Mede vanwege hun religie, maar ook vanwege probleemgedrag van jeugdigen van met name Marokkaanse afkomst (zie verderop), worden veel ouders geconfronteerd met stigmatisering en negatieve beeldvorming over henzelf, hun religie, en hun kinderen (ibid.). Dit kan een weerslag hebben op de opvoeding. In reactie op stigma's en kansloosheid kunnen ouders hun kinderen soms - al dan niet bewust - boodschappen meegeven als 'wij horen er niet bij, dit land is niet van ons' (Pels e.a., 2009a; Pels, 2010). Ouders zijn zich vaak niet bewust van de impact hiervan op kinderen (ibid.). Stevens en anderen lieten zien dat Marokkaanse ouders die minder op Nederland zijn gericht de opvoeding in bepaalde opzichten meer loslaten dan anderen. Daarbij is overigens moeilijk aan te geven of dit met het beperkt op Nederland gericht zijn te maken heeft of met hun lage opleidingsniveau (Stevens e.a., 2006; Stevens e.a., 2007a).

Verzwarende omstandigheden

Een extra complicerende factor bij de opvoedproblemen waar laaggeschoolde Turkse en Marokkaanse ouders zich mee geconfronteerd zien, is dat zij met verzwarende omstandigheden te maken hebben die het soms moeilijk maken goed te duiden waar het hoofdprobleem zit. Ouders voelen zich onmachtig maar er zijn zoveel factoren die daaraan bijdragen dat het onduidelijk is

welke doorslaggevend is. Zo speelt onder andere het gegeven dat ouders in Nederland te maken hebben met een minder hecht sociaal netwerk van medeopvoeders om het gezin heen. Deels staan zij er ook letterlijk meer alleen voor: in zowel Turkse als Marokkaanse kring neemt het aantal alleenstaande moeders de laatste jaren toe (bijv. Van Agtmaal-Wobma & Nicolaas, 2009). Vanwege taboes waarmee het alleenstaand moederschap is omgeven, hebben vrouwen die er alleen voor staan het juist in deze groepen vaak extra zwaar als opvoeder (bijv. Distelbrink, Essayah & Tan, 2009).

Verzwarende omstandigheden zijn verder dat in veel Turkse en Marokkaanse gezinnen, zowel een- als tweoudergezinnen, werkloosheid, arbeidsongeschiktheid en armoede voorkomen (bijv. Distelbrink & Hooghiemstra, 2005; Bucx, 2009). Uit onderzoek komt naar voren dat zowel een laag inkomen als alleenstaand moederschap van invloed zijn op de beleving van de opvoeding en opvoedingsgedrag van ouders (bijv. Zeijl e.a., 2005). Dat niet alleen, juist de *opeenstapeling* van risicofactoren zoals een laag inkomen, alleenstaand moederschap of een minder goede ouder-kindrelatie leiden tot problemen in gezinnen (Bakker e.a., 1998).⁵ Van een dergelijke opeenstapeling is in veel gezinnen die de doelgroep vormen van Coach je kind sprake.

Vaders minder betrokken

Een andere complicerende factor, die we in het bijzonder willen uitlichten, is de geringe betrokkenheid van vaders bij de opvoeding. Van oudsher hebben vaders de gezagsrol in gezinnen van laaggeschoolde Turkse en Marokkaanse ouders, terwijl moeders het leeuwendeel van de dagelijkse zorg en opvoeding op zich nemen (bijv. Pels, 1998, 2005). In Nederland komen verhoudingen tussen partners vaker dan voorheen onder druk te staan. Daarbij spelen opnieuw omstandigheden die te maken hebben met de positie als migrant een rol. Mannen en vrouwen omarmen bijvoorbeeld deels nieuwe opvattingen over taakverdeling en opvoeding, maar in een verschillend tempo (bijv. Pels & de Gruijter, 2006). Daarnaast komt de traditionele gezagsrol van vaders soms in het geding als gevolg van lange perioden van scheiding (door migratie), werkloosheid (bijv. Pels, 2003) en ook huwelijksmigratie die verhoudingen op scherp kan zetten (bijv. Hooghiemstra, 2003). Dat betekent dat vrouwen zich soms alleen voelen staan voor de taak om hun kinderen op te voeden in de Nederlandse 'vrije' omgeving (Distelbrink e.a., 2009; Pels & de Gruijter, 2006) of niet het gevoel hebben op één lijn te zitten met hun partner (Pels, 1998). Ook (Marokkaanse) jongeren geven in verschillende onderzoeken aan dat zij zich weinig gesteund voelen door hun vader, dat hun vader weinig gezag over hen heeft en dat hij weinig is betrokken bij hun opvoeding (Pels e.a., 2009a).

5 De invloed van de opeenstapeling van risicofactoren wordt in hoofdstuk 4 uitgebreider besproken bij toelichting van het balansmodel van Bakker e.a.

Vaders leveren hun eigen unieke bijdrage aan de ontwikkeling van kinderen. Zij stimuleren bijvoorbeeld meer autonomie bij kinderen en zijn ook als rolmodel op andere terreinen van belang dan moeders. De afwezigheid van vaders als opvoeder - ook al maken zij deel uit van het gezin - kan negatief uitpakken voor kinderen (voor een overzicht van literatuur over de rol van (migranten)vaders zie bijv. Distelbrink e.a., 2005; Tavecchio & Bos, 2011). Het is dus van belang ouders te kunnen ondersteunen bij het herstel van de positie van vaders in het gezin. Dat gebeurt vaak niet standaard in reguliere opvoedingsondersteuning, die meestal niet op het hele gezin, maar in praktijk vooral op de moeder is gericht (bijv. Blokland, 2010).

Weinig reflectie op de eigen rol

Een specifieke aanpak voor het helpen van ouders die de doelgroep vormen van Coach je kind is dus nodig door de samenhang van opvoedproblemen en onmacht met de positie als migrant en met omstandigheden in gezinnen. Een specifieke aanpak is ook nodig omdat veel laaggeschoolde Turkse en Marokkaanse ouders weinig reflecteren op de eigen rol als opvoeder (Pels e.a., 2009a). Daarnaast speelt mee dat ouders van Turkse maar vooral ook Marokkaanse herkomst problemen bij kinderen niet altijd herkennen (Stevens e.a., 2003; Zwirs e.a., 2006) en hun eigen rol in relatie tot de problemen van hun kinderen vaak niet zien (bijv. Van der Broek e.a., 2010). Deze combinatie maakt dat relatief veel ouders wel het idee hebben de grip te verliezen op de kinderen of hen niet te kunnen ondersteunen, maar dat deze ouders geen concrete (opvoed)vragen formuleren (Pels e.a., 2009a). Wat ook meespeelt is dat opvoeden voor veel ouders geen heel bewuste aangelegenheid is. Opvoeden is voor velen vaak meer een kwestie van goed zorgen voor kinderen dan van gericht sturen (en stimuleren) van de ontwikkeling. Daarnaast is het gegeven van belang dat ouders van oudsher ook minder het idee hebben dat zij voor de opvoeding de (enige) hoofdverantwoordelijke zijn. In het herkomstland wordt de opvoeding vaak met volwassenen in de grootfamilie rond het kerngezin gedeeld (ibid.).

Afstand tot opvoedondersteuning

In het voorgaande is betoogd dat Turkse en Marokkaanse ouders, vooral een subgroep van lager opgeleiden onder hen, veel onmacht ervaart over de opvoeding van hun kinderen. Tegelijkertijd is duidelijk dat juist Turkse en Marokkaanse ouders weinig gebruik maken van reguliere preventieve opvoedondersteuning (Van den Broek e.a., 2010). Hoewel een subgroep van Turkse en Marokkaanse ouders wel degelijk terecht komt bij reguliere opvoedprogramma's zoals bijvoorbeeld Triple P (Distelbrink e.a., 2011), of opvoedadvies vraagt bij het Centrum voor Jeugd en Gezin, wordt deze weg door een groot aantal ouders met opvoedvragen niet bewandeld. Zelfs als rekening wordt gehouden met opleidingsniveau, blijft het gebruik van opvoedondersteuning door Turkse en Marokkaanse ouders significant minder groot dan bij

andere groepen, autochtoon en allochtoon (Van den Broek e.a., 2010). Taal staat daarbij in de weg maar ook wantrouwen, gebrek aan kennis over het aanbod en het niet gewend zijn om in formele kring hulp te zoeken (ibid., Blokland, 2010, zie ook Pels e.a., 2009a; Tan e.a., 2008).

Deze ondervertegenwoordiging van ouders met een Marokkaanse of Turkse achtergrond geldt alleen niet voor opvoedingsondersteuning, maar ook voor de jeugd-ggz. Onderzoek van Boon en collega's (2010) liet bijvoorbeeld zien dat de kans op behandeling in de reguliere jeugd-ggz voor kinderen met een Marokkaanse en Turkse achtergrond ongeveer de helft zo groot is als voor kinderen met een Nederlandse, Surinaamse of Antilliaanse achtergrond. Daarnaast kwam naar voren dat de kans op een behandeling in het forensische circuit voor Marokkaanse en Antilliaanse jongeren twee- tot driemaal zo groot is als die van hun leeftijdgenoten van Nederlandse herkomst. Voor de landelijke organisatie voor Zorgonderzoek Nederland, ZonMw, vormde juist dit gegeven, de achterblijvende deelname aan lichte preventieve opvoedhulp door migrantenouders en de oververtegenwoordiging van niet-westerse jeugd in zwaardere vormen van jeugdzorg, aanleiding tot een landelijk programma Diversiteit in het jeugdbeleid (2009-2011). Het feit dat ouders vaak pas in aanraking komen met de hulpverlening als de problemen hen boven het hoofd groeien, versterkt waarschijnlijk de angst voor de hulpverlening (bijvoorbeeld de angst voor het uit huis plaatsen van kinderen) (Pels e.a., 2009a; Distelbrink e.a., 2009).

Betekenis voor opvoedsteun

Veel van de problemen die gevoelens van opvoedonzekerheid of onmacht veroorzaken bij ouders zijn niet beïnvloedbaar via opvoedondersteuning. Bijvoorbeeld als het gaat om omstandigheden zoals negatieve beeldvorming, armoede of werkloosheid, alleenstaand moederschap, of zelfs het feit dat er culturele verschillen zijn tussen de gezinnen die de doelgroep vormen en de Nederlandse maatschappij. Wel beïnvloedbaar is de omgang met deze problemen, en de gevoelens die ouders erover hebben. Coach je kind richt zich op het veranderen van kennis, houdingen en vaardigheden die de positie van ouders kunnen versterken, en die tezamen maken dat hun opvoedonzekerheid en -onmacht vermindert. De problemen van ouders hebben te maken met een gebrekkig bewustzijn van de eigen visie op opvoeding en het eigen gedrag, gebrekkige kennis over en begrip van (de invloed van) cultuurverschillen, het missen van zelfvertrouwen en vaardigheden als opvoeder, zich alleen voelen staan als opvoeder, ook in het gezin, en ervaren afstand tot steun. In figuur 2.1 is dit schematisch weergegeven.

Figuur 2.1 Problematiek en beïnvloedbare factoren

2.2 Urgentie

De urgentie van een opvoedprogramma als Coach je kind is niet alleen gelegen in de opvoedonmacht van ouders en van de problemen met de opvoeding. De urgentie ligt ook in a) de relatief grote problemen van jeugdigen uit Turkse en Marokkaanse kring, b) de relatie met de opvoeding en c) de verwachting dat problemen niet snel tot het verleden zullen behoren. Deze drie punten worden in deze paragraaf toegelicht en zijn kort samengevat in kader 2.2.

Problemen van jeugdigen

In verschillende onderzoeken in Nederland zijn problemen van jeugdigen uitgebreid gedocumenteerd. In de groepen die Coach je kind bedient, Turkse en Marokkaanse gezinnen, komen relatief vaker problemen voor met jeugdigen. Het gaat daarbij om verschillende type problemen. Uit verschillende onderzoeken onder Turkse jeugdigen blijkt dat zij vergeleken met jongeren met een autochtone achtergrond een verhoogde kans hebben op emotionele problemen (Bengi-Arslan e.a., 1997; Bun & Van de Looij-Jansen, 2000; Stevens & Vollebergh, 2008). Met name Turkse meisjes laten veel emotionele problematiek zien. Dit hangt onder meer samen met opvoedconflicten die opkomen als dochters vrijheden buitenshuis omarmen en ouders dit moeilijk kunnen accepteren vanwege seksspecifieke gedragsnormen die ze aanhouden. De

druk op meisjes is, mede vanwege de geslotenheid van de Turkse gemeenschap, hoger voor Turkse dan op Marokkaanse meisjes (Stevens e.a., 2007b). Bij Marokkaanse kinderen doen zich juist opvallend veel naar buiten gericht probleemgedrag voor. Zo rapporteren leerkrachten aanzienlijk hogere niveaus van externaliserend probleemgedrag bij deze groep dan bij autochtone en Turkse jeugdigen (Stevens et al., 2005). Ook vallen Marokkaanse jongeren, vooral jongens, op straat op door meer dan gemiddeld overlastgevend gedrag (Pels, 2003). En met name Marokkaanse jongeren zijn oververtegenwoordigd in cijfers over jeugdcriminaliteit. Uit onderzoek van politiegegevens blijkt bijvoorbeeld dat van de autochtoon-Nederlandse jongeren uit het geboortear 1984 20 procent tussen hun twaalfde en tweeëntwintigste levensjaar in aanraking is gekomen met de politie, terwijl dit percentage voor alle onderscheiden niet-Nederlandse herkomstgroepen hoger ligt. Van de jongeren met een Marokkaanse achtergrond was het aandeel met 54 procent het grootst (Blokland e.a., 2010). Mogelijk kan het hogere percentage met politiecontacten deels worden toegeschreven aan selectiviteit bij aanhoudingen, maar niet geheel. Steeds weer blijkt uit allerlei cijfers dat vooral Marokkaanse jeugdigen veel problemen veroorzaken (ibid., zie ook Jennissen, Oosterwaal & Blom, 2007). Niet alleen in gedrag op school, maar ook in prestaties scoren zowel Turkse als Marokkaanse kinderen naar verhouding slecht, hoewel - met name bij Marokkaanse kinderen - in de afgelopen jaren sprake is van verbeteringen (Gijsberts & Herweijer, 2009). Vooral de taalachterstand van Turkse leerlingen blijft groot (ibid.).

Tot slot staan jongeren met een migrantenachtergrond in Nederland voor de opdracht zich te verhouden tot de verschillende verbanden waarin zij verkeren en dat kan leiden tot problemen. Dat speelt in het bijzonder bij jongeren van Turkse en Marokkaanse herkomst. Zo voelen zij zich vaak onder druk staan om te kiezen tussen loyaliteit aan de islam, hun ouders of de samenleving, die door de omgeving als onverenigbaar worden voorgesteld (Ketner, 2008; De Koning, 2008). Ook kunnen zij vanwege stigmatisering, vooroordelen en discriminatie het idee hebben geen deel uit te mogen maken van de Nederlandse samenleving. Door hun positie als migrant levert de ontwikkeling van hun etnische en religieuze identiteit onvermijdelijk extra vragen op. Wie zijn ze, waar horen ze, wat houdt hun religie in? Jongeren kunnen voor dit soort vragen niet altijd bij hun ouders terecht (Pels e.a., 2008). Bij een klein aantal jongeren speelt het gevaar van zich afkeren van de Nederlandse rechtsstaat en radicalisering. Niet alleen ouders maar ook professionals worstelen met de vraag hoe hen in dit soort gevallen te ondersteunen (Pels & De Ruijter, 2011).

Problemen met jeugdigen

- Internaliserend probleemgedrag (vooral T meisjes) door druk op jeugdigen
- Externaliserend probleemgedrag (vooral M jongens)
- Politiecontacten (M jongens)
- Niet terecht kunnen bij ouders voor steun bij identiteitsontwikkeling

Relatie met opvoeding

- Jeugdigen voelen zich minder gesteund door ouders
- Directe relatie problemen-opvoeding in niet-westerse gezinnen niet te leggen vanwege ontbreken onderzoek
- Wel algemeen onderzoek (westerse gezinnen): autoritaire opvoeding, beperkte responsiviteit, gebrek aan structuur/consequent optreden hebben negatieve invloed op kinderen (VS en NL)
- Beperkt onderzoek dat er is: relatie tussen minder steun, negatieve interactie met ouders en emotionele en gedragsproblemen Marokkaanse jeugdigen
- Negatieve opvoedbeleving sterk van invloed op opvoedingsgedrag en kindontwikkeling
- Zowel lage opleiding als andere gezinskenmerken (armoede etc.) hierop van invloed

Problemen blijven urgent

- Ze verdwijnen niet zomaar
- Appel op ouders om opvoeding 'ter hand' te nemen
- Nog steeds zijn veel ouders niet in Nederland geboren/getogen
- Juist in tienertijd worden problemen groter

Relatie met de opvoeding

De geschetste problemen van jeugdigen hebben, zo blijkt uit onderzoek, een verband met de opvoeding en met de geconstateerde opvoedingsonmacht van ouders. Jongeren van Turkse en Marokkaanse herkomst geven bijvoorbeeld aan zich minder goed gesteund te voelen door ouders, bijvoorbeeld bij de ontwikkeling van hun religieuze identiteit (Pels e.a., 2008) of hun gang door het onderwijs (Crul, 2000; Coenen, 2001). Er is in Nederland weinig onderzoek beschikbaar dat rechtstreeks een verband legt tussen de opvoeding in het gezin en ontwikkelingsuitkomsten van kinderen en waarbij ook niet-westerse ouders zijn bevraagd (Pels e.a., 2009a). Wel is *in het algemeen* uit internationaal onderzoek bekend dat er een verband is tussen in de gezinnen

aangetroffen kenmerken van de opvoeding in gezinnen die de doelgroep vormen van Coach je kind (bijv. weinig responsieve steun, het loslaten van de opvoeding) en de kwaliteit van de ouder-kind relatie enerzijds en problematische ontwikkeling van kinderen anderzijds (bijv. Maccoby & Martin, 1983; Baumrind, 1989, 2001; Steinberg, 1990). Die bewijslast vormt ook de basis voor diverse programma's voor opvoedingsondersteuning. Deković en Asscher (2008) maakten recent een overzicht van verklarende factoren voor anti-sociaal gedrag bij kinderen.

De volgende opvoed(er)kenmerken hangen met de ontwikkeling van dergelijk gedrag samen: gebrek aan steun van en binding aan de ouders, slechte communicatie in het gezin, gebrekkig toezicht door ouders, te weinig duidelijke regels en te weinig consistente controle of een te lakse opvoeding, te strenge niet leeftijdsadequate manier van disciplineren en frequent gebruik van straffen. Het betreft kenmerken waarvan we eerder bespraken dat deze zich meer dan gemiddeld voordoen in gezinnen van laaggeschoolde Marokkaanse en Turkse ouders. Ook in een recent onderzoek onder Nederlandse gezinnen is vastgesteld dat er een verband is tussen kenmerken van de gezinsopvoeding zoals responsiviteit, duidelijkheid en structuur en autoritaire controle enerzijds en de sociale en emotionele ontwikkeling van kinderen anderzijds (Bucx, 2011). Uit een van de weinige beschikbare onderzoeken waarin de relatie tussen kenmerken van de opvoeding en ontwikkeling in Marokkaanse gezinnen is bestudeerd, bleek dat Marokkaanse jeugdigen met een minder goede relatie met hun ouders, weinig steun en veel negatieve interactie met de ouders meer emotionele en gedragsproblemen laten zien (Adriaanse e.a., 2011).

Een heel belangrijk gegeven uit internationaal en ook Nederlands onderzoek (onder autochtone ouders) is dat de *beleving* van de opvoeding door ouders en de ervaren *competenties* als opvoeder van grote invloed zijn op zowel het opvoedgedrag als kindontwikkeling (bijv. Bucx, 2011). Dat vertrouwen kan juist afnemen als kinderen probleemgedrag vertonen. Het vertrouwen in het eigen kunnen als opvoeder is niet voor niets een belangrijke factor waar aan wordt gewerkt in veel opvoedprogramma's (Deković & Asscher, 2008). Uit het al genoemde recente onderzoek onder Nederlandse ouders is bekend dat een lage opleiding, maar ook omstandigheden als een laag inkomen en alleenstaand moederschap, factoren zijn die bijdragen aan stress en een minder positieve opvoedbeleving, evenals aan voor ontwikkeling van kinderen minder wenselijk opvoedgedrag zoals autoritaire controle (Bucx, 2011; Zeijl e.a., 2005). Uit de kwalitatieve onderzoeken onder Marokkaanse en Turkse gezinnen blijkt dat ouders door de opvoedonmacht die zij ervaren met lege handen staan als het gaat om het ondersteunen van jeugdigen. Het lage opleidingsniveau van ouders speelt een rol bij hun beperkte mogelijkheden om jeugdigen goed te ondersteunen, door onder andere de relatie met de

geschetste opvattingen over de opvoeding, opvoedgedragingen en de geringe reflectie op de opvoeding (Pels e.a., 2009a).

Omvang en duurzaamheid van de problematiek

Het is te verwachten dat veel problemen waarmee de genoemde subgroep van ouders kampen, ook de komende jaren blijven bestaan. De problemen van jeugdigen zijn niet zomaar opgelost. Deze problemen maken het van belang ouders handvatten te geven om de opvoeding (opnieuw) ter hand te nemen. Dat wordt ook van ouders gevraagd: in het maatschappelijk debat wordt naar ouders gewezen en de eigen verantwoordelijkheid van ouders als opvoeders sterk benadrukt. Een belangrijk achterliggend doel van Coach je kind is de ontwikkeling van jeugdigen in de bedoelde groepen positief te beïnvloeden door adequate ondersteuning aan de ouders, moeders én vaders.

Ook de problemen van ouders, en de relatie met hun positie als migrant, blijven actueel. Ook nu bestaat nog het grootste gedeelte van de gezinnen uit eerste generatie ouders, zoals eerder geschetst. Daarmee blijft ook voor de komende periode een programma als Coach je kind nodig. Nog steeds hebben veel ouders, mede door het grote aantal huwelijksmigranten in het recente verleden, een korte verblijfsduur in Nederland. Maar ook zijn er nog steeds veel ouders met een langere verblijfsduur die weinig kennis hebben over Nederland, zeker als het gaat om ouders met wat oudere kinderen. Juist in de tienertijd worden de opvoedproblemen urgenter en de vragen van ouders groter (bijv. Pels e.a., 2009a; Naber e.a., 2009).

2.3 Doelgroep

Het aanbod Coach je kind is ontwikkeld vanuit het besef en de ervaring dat opvoedonmacht en de manier waarop ouders met opvoeding omgaan, onlosmakelijk is verbonden met de plaatsbepaling van ouders als migrant in de Nederlandse samenleving en de migratiegeschiedenis. Dit blijkt ook uit onderzoek, zoals hiervoor beschreven. Voordat ouders voor wie Coach je kind is bedoeld toekomen aan het formuleren van enkelvoudige opvoedvragen tegenover een professional en het aanleren van concrete opvoedstrategieën, moeten zij zich eerst bewust worden van hun rol als opvoeder, hun verhouding tot de Nederlandse samenleving, en de boodschappen die zij hun kinderen al dan niet bewust meegeven als zij nog met één been in het land van herkomst staan. Het betreft ouders die, mede doordat hun opvoedvragen vaak eerder latent zijn dan manifest en door het wantrouwen en de weerstand tegen inmenging door buitenstaanders, ver af staan van het reguliere aanbod van opvoedingsondersteuning. Om tot een omslag in de opvoeding te komen hebben zij een intensieve vorm van begeleiding nodig. Deze dient ze inzicht te geven in de keuzes die ze vaak impliciet maken door de wijze waarop ze

opvoeden (of de opvoeding hebben losgelaten), hen te helpen hun verblijf in Nederland daadwerkelijk te omarmen en hen waar nodig daarbij te begeleiden met referentie aan voor hen bekende kaders, zoals de opvoeding in het herkomstland en het Islamitische geloof. Ouders worden in het programma Coach je kind begeleid om sterker te worden als opvoeder in Nederland, actieve keuzes te kunnen maken in de opvoeding van de kinderen, de opvoeding actief ter hand te nemen en zich te ontwikkelen in het partnerschap met medeopvoeders rond het gezin zoals de school.

Tot nog toe is er nauwelijks aanbod dat geschikt is voor de doelgroep van Coach je kind. Weliswaar zijn er themabijeenkomsten ontwikkeld over opvoeden in twee culturen en is er enig cursorisch aanbod dat is afgestemd op migrantengezinnen (bijv. Beter omgaan met pubers). Het ontbreekt echter aan een langduriger begeleiding bij de opvoeding voor gezinnen met problemen zoals geschetst, waarin intensief met moeders en vaders wordt gewerkt aan verbetering van opvoedvaardigheden, en waarbij expliciet aandacht is voor de beleving van de positie als migrant en de invloed daarvan op de opvoeding. Reguliere interventies voor opvoedingsondersteuning die veel worden toegepast zijn ontwikkeld vanuit westerse theorievorming en nog maar weinig aangepast aan of onderzocht op hun aansluiting bij en werkzaamheid voor migranten (Pels, Distelbrink & Tan, 2009b; Ince & Van den Berg, 2009). Juist voor de ‘moeilijk bereikbare’ gezinnen, die worstelen met de migrantenpositie en met andere vraagstukken rond het verblijf in Nederland die raken aan de opvoeding en die nog een omslag hebben te maken voor ze concrete opvoedvragen kunnen formuleren en daaraan kunnen werken, is een aanbod als Coach je kind nodig. Vooral voor de subgroep van gezinnen die weinig grip hebben op hun situatie als opvoeder en dreigen de opvoeding min of meer los te laten. Gezinnen waar problemen met kinderen uit de hand (dreigen te) lopen en ook worden opgemerkt door anderen, zoals de school, maar waar ouders hun eigen rol daarin moeilijk zien en kunnen vormgeven. Deze groep ouders heeft een intensiever en meer op culturele en migratieaspecten afgestemde aanpak nodig.

De doelgroep van Coach je kind omschreven

De uiteindelijke doelgroep van iedere jeugdinterventie vormen jeugdigen. Er zijn echter tal van jeugdinterventies die zich richten op een intermediaire doelgroep, zoals bij Coach je kind de ouders. Coach je kind is een intensieve coachende interventie die zich richt op (laaggeschoolde) ouders van Turkse en Marokkaanse herkomst met opvoedonmacht en onzekerheid, voor wie andere hulp in de praktijk onvoldoende laagdrempelig of effectief is. De bedoelde ouders kunnen niet toe met een kortdurend individueel of cursorisch groepsaanbod van opvoedingsondersteuning. Hierna wordt toegelicht hoe de ouders kunnen worden herkend voor wie bestaande hulp onvoldoende toegankelijk en of effectief is.

Het kernprobleem bij deze doelgroep is de opvoedonzekerheid en -onmacht van de ouders en het risico dat zij als gevolg hiervan hun kinderen geen adequate opvoeding en steun kunnen (gaan) geven. Verder verschillen de opvoedgewoonten en normen van de ouders sterk van de gangbare opvoedgewoonten en normen in de Nederlandse samenleving, en hebben de ouders weinig besef van die verschillen. Ouders kampen voorts met culturele dilemma's en hebben moeite met het opvoeden in twee culturen.

De doelgroep heeft niet alleen problemen maar ook andere algemene kenmerken gemeen. Kenmerkend voor de doelgroepouders is hun behoefte aan opvoedondersteuning op maat, met aandacht voor hun cultuur en levensomstandigheden. Als de opvoedondersteuning niet bij hun achtergrond aansluit is deze voor hen niet vertrouwenwekkend en daarmee niet toegankelijk.

Hieronder volgt een nadere typering van de doelgroep: een beschrijving van de problemen en andere kenmerken die bij deze doelgroep voorkomen. De beschrijving bouwt voort op de probleemschets en spitst zich toe op de vraag hoe gezinnen die in aanmerking komen voor Coach je kind te herkennen zijn.

Coach je kind is vooral voor ouders van Marokkaanse en Turkse afkomst

De interventie is in het bijzonder gericht op ouders van Turkse en Marokkaanse afkomst met kinderen tot 23 jaar, de leeftijdsgroep waar ook Centra voor Jeugd en gezin zich op richten. De keuze voor de Turkse en Marokkaanse groepering is ingegeven door de geschetste problemen van ouders en jeugdigen en het feit dat een subgroep onder hen mede vanwege gemeenschappelijke kenmerken (lage opleiding, slechte beheersing Nederlandse taal, afstand tot voorzieningen) niet geholpen kan worden door het reguliere aanbod. Op deze subgroep richt Coach je Kind zich met de inzet van gezinscoaches van eigen taal en cultuur. Deze coaches kunnen naast ouders van Turkse en Marokkaanse afkomst vanwege overeenkomsten in taal en cultuur ook ouders van andere Noord-Afrikaanse afkomst begeleiden. In principe is de methodiek Coach je kind ook geschikt voor andere migrantengroepen als hiervoor coaches met dezelfde taal en cultuurachtergrond als de ouders beschikbaar zijn, indien de ouders dit belangrijk vinden. In andere migrantengezinnen kunnen vergelijkbare problemen spelen als bij Marokkaanse en Turkse gezinnen. Bij Marokkaanse en Turkse gezinnen waarin de ouders kampen met opvoedonzekerheid en/of -onmacht zijn ze blijkens onderzoek naar verhouding vrij urgent. Zelfs voor autochtone ouders kan een aanbod als Coach je kind van nut zijn. Bijvoorbeeld bij gezinnen met een grote afstand tot het hulpverleningsaanbod, gezinnen van laaggeschoolde ouders die in opvoedgedrag en kennis over wat op scholen van kinderen wordt verwacht overeenkomen met de doelgroep van Coach je kind, of gezinnen die met veel verzwarende omstandigheden kampen waardoor ze het gevoel

hebben hun grip kwijt te zijn op de opvoeding. Ook bij deze ouders kan het noodzakelijk zijn een intensief traject aan te bieden waarin ruim tijd is voor reflectie, bewustwording en het winnen van vertrouwen.

Coach je kind is voor ouders met opvoedonzekerheid en/of -onmacht

Coach je kind richt zich als preventief opvoedingsondersteuningsprogramma op ouders met opvoedonmacht of -onzekerheid. Hoe zijn deze ouders te herkennen?

Dat ouders onzeker of machteloos zijn in de opvoeding van hun kind (in Nederland) kan blijken uit gesprekken met hen. Een deel van de ouders meldt concrete problemen en zegt niet te weten wat daaraan te doen. Het gaat dan bijvoorbeeld om lastig gedrag van hun kinderen zoals niet luisteren of opstandig gedrag. Deze ouders hebben lichte opvoedingsproblemen. Of ouders laten merken dat ze niet weten hoe ze hun kind meer aandacht kunnen geven of kunnen stimuleren, en dat ze eigenlijk niet begrijpen wat met stimuleren wordt bedoeld. Deze ouders hebben opvoedvragen.

Ook kunnen ouders in gesprek over hun kind laten merken dat ze niet weten welke opvoeding in de Nederlandse samenleving wordt verwacht. Ze laten merken dat ze niet weten hoe ze in de Nederlandse situatie kunnen opvoeden. Ze weten bijvoorbeeld niet hoe ze de drukte en onmacht de baas kunnen worden. Ze geven er blijk van niet te weten hoe ze opvoeden. Daarnaast komt het voor dat ouders de opvoeding hebben opgegeven of uit handen zeggen te willen geven aan de school of de politie. Dan is er sprake van grote onmacht.

In veel gevallen echter, zijn ouders voor wie Coach je kind is bedoeld zich nauwelijks bewust van opvoedonmacht. Ze hebben geen besef van problemen, en ontkennen of bagatelliseren deze. Vaker zijn er anderen (vaak beroepskrachten) in de omgeving van het gezin die naar aanleiding van signalen van een kind vermoeden dat bij ouders sprake is van opvoedonzekerheid en -onmacht. Opvoedonmacht en onzekerheid zijn overigens vaak moeilijk (van elkaar) te onderscheiden. Onzekerheid leidt ook tot schaamte en dat maakt dat ouders hun onmacht verbergen.

Inzet Coach je kind meestal na zorgwekkende signalen over kinderen

Coach je kind richt zich op ouders, maar wordt bijna alleen door verwijzers ingezet als kinderen, de uiteindelijke doelgroep van alle jeugdinterventies, daartoe aanleiding geven. Signalen in het gedrag of welbevinden van een kind of de relatie tussen ouders en kind kunnen duiden op tekorten in de opvoeding en ondersteuning thuis. Coach je kind wordt ingezet als er lichte problemen zijn of als er problemen worden verwacht. Leerkrachten, interne begeleiders of maatschappelijk werkers op voorschool of school, schoolartsen, consultatiebureau-artsen of -verpleegkundigen of anderen beroepskrachten die veel met kinderen te maken hebben merken bij kinderen zorgelijk of licht problematisch gedrag op dat met opvoeding te maken heeft.

Coach je kind voor ouders met behoefte aan specifiek maatwerk

Coach je kind richt zich op ouders voor wie om verschillende redenen de drempel naar formele hulpverlening en vooral algemene, niet cultuurspecifieke voorzieningen te hoog is.

Het kan gaan om ouders die wantrouwend zijn jegens de hulpverlening en zorg mijden. Deze ouders ontkennen of bagatelliseren vaak de problemen. Ze zeggen dat het probleem wel meevalt, en denken dat het alleen maar erger wordt als er teveel aandacht aan wordt besteed.

Bij Coach je kind is een lijst opgesteld met veelvoorkomende gedragingen en uitspraken van dit type ouders. Ook kan het gaan om ouders die geen hulpvraag kunnen verwoorden. Of om ouders voor wie de drempel naar hulp te hoog is omdat zij zich niet herkennen in hulpverleners en hulpverlening, voelen zich niet aangesproken. Om vertrouwen te wekken is het voor de ouders belangrijk dat er in de benadering en begeleiding aandacht is voor, en rekening wordt gehouden met de culturele en migrantenachtergrond van de ouders. Zonder specifiek maatwerk is begeleiding voor deze ouders niet toegankelijk en vertrouwenwekkend.

Ook zijn er ouders voor wie algemene, niet-cultuurspecifieke voorzieningen niet voldoen, omdat de problemen waarmee ze kampen ook te maken hebben met verschillen tussen hun herkomstcultuur en de dominante cultuur in Nederland, onder meer in het onderwijs. Zij hebben cultuurspecifieke en interculturele vragen of problemen, en hebben behoefte aan vertrouwde, kundige hulp op dat terrein.

2.4 *Indicatie en contra-indicatie*

De doelgroep van Coach je kind bestaat uit gezinnen waarbij lichtere reguliere vormen van opvoedingsondersteuning niet mogelijk zijn of niet volstaan. De intensieve aanpak van Coach je kind is alleen gerechtvaardigd als er sprake is van een opvoedproblematiek in relatie tot migratiegeschiedenis en de afwezigheid van competenties (bewustzijn, reflectievermogen, en leervermogen) om via een cursorische aanpak zich opvoedvaardigheden eigen te maken.

Het bestaande aanbod is voor deze doelgroep onvoldoende toegankelijk en (alleen daarom al) niet effectief. Tegelijkertijd betreft het een preventief aanbod en is Coach je kind niet geschikt voor gezinnen met te ernstige problemen. Om de doelgroep van Coach je kind goed te kunnen afbakenen zijn er criteria voor indicatie en voor contra-indicatie opgesteld.

Indicatie

Om in aanmerking te komen voor Coach je kind moet aan de volgende drie voorwaarden worden voldaan:

1. Er is opvoedonmacht en- onzekerheid bij ouders, vaak opgemerkt aan de hand van zorgelijk gedrag bij kinderen duidend op te weinig steun of sturing (indicatie: ouders onderkennen het zorgelijke gedrag niet of weten zich er geen raad mee).
2. Aanpak van de opvoedonmacht en onzekerheid vergt erkenning van de culturele en migrantenachtergrond van ouders. (indicatie: onder andere botsende pedagogische visies tussen gezin en omgeving).
3. Er is sprake van gebrek aan inzicht en/of aan competenties bij de ouders om gebruik te maken van bestaand aanbod en dit te vertalen naar de eigen situatie.

Gezinnen moeten aan alle drie de criteria voldoen. Indien een gezin aan een of twee criteria voldoet kan het immers worden doorverwezen naar andere al bestaande hulp:

Indien alleen 1; ondersteuning door Schoolmaatschappelijk werk Bureau Jeugdzorg of het Centrum voor Jeugd en Gezin/Ouder-en-Kindcentrum;

algemeen aanbod opvoedingsondersteuning, eventueel in de eigen taal

Indien alleen 2; migratieproblematiek aanpakken door participatie, empowerment, integratie

Indien alleen 3; algemene hulp voor doelgroep ouders met beperkt leervermogen, bijv. via MEE

Indien 1 en 2; specifiek op migranten gericht (groeps- en centrebased) O&O

aanbod. Er is een Triple P variant waar laag opgeleide geïsoleerde

Marokkaanse moeders goed gebruik van maken. Bij botsende culturele

waarden specifiek aanbod inzetten zoals 'Opvoeden tussen twee culturen'.

Voor ouders die helemaal niet worstelen met de culturele verschillen, maar overtuigd zijn van hun eigen culturele tradities: algemeen aanbod volgen en er zelf uithalen wat ze een passend advies vinden.

Indien 1 en 3: geen cultureel element, dus hulp door MEE.

Indien 2 en 3; geen opvoedvragen of problemen, dus niet geschikt voor CJK.

Contra-indicatie

Sommige gezinnen zijn niet geschikt voor hulp door Coach je kind. Hun problemen liggen op een ander vlak of zijn te zwaar, of er zijn andere reden waarom deelname aan Coach je kind niet goed is. Contra-indicaties zijn:

1. Het gezin heeft ernstige problemen zoals ernstige psychische problemen van ouders, huiselijk geweld of verslaving van ouders, die eerst opgelost moeten worden (de problematiek is te zwaar).⁶

6 Coach je Kind kan eventueel wel worden ingezet in een gezin als andere complexe problemen eerst zijn opgelost en de opvoedvragen meer in beeld komen.

2. Het gezin is al bekend bij de hulpverlening en ontvangt al geïndiceerde hulp bij de opvoeding.
3. Het risico bestaat dat door het inzetten van de coaching de veiligheid van een van de gezinsleden of de coach in gevaar komt (bijvoorbeeld eergere-lateerde dreiging).
4. De ouders wijzen hulp volledig af.

2.5 Doelen

De hoofddoelstelling van Coach je kind is:

De opvoedonzekerheid en -onmacht van ouders verminderen door hun zelfver-trouwen te versterken en opvoedvaardigheden te ontwikkelen.

De mogelijke subdoelen of beoogde effecten in individuele gezinnen zijn:

- Ouders zijn zich meer bewust van hun eigen opvoedvisie en -gedrag.
- Ouders kennen en begrijpen beter de verwachtingen in de Nederlandse samenleving en het onderwijs over opvoeding, en de mogelijke verschillen met hun eigen normen.
- Ouders hebben als opvoeders meer zelfvertrouwen.
- Vader en moeder werken meer samen aan de opvoeding en praten hierover.
- Ouders hebben meer kennis over opvoedondersteuning en staan meer open voor (in)formele steun; ze zijn beter in staat dan voorheen om een (in) formeel netwerk rondom de opvoeding op te bouwen en te onderhouden
- Ouders hebben bepaalde zelfgekozen opvoedvaardigheden verbeterd, kunnen bijvoorbeeld hun kinderen beter steunen en (geweldloos) bijsturen.

De inzet van Coach je kind is geslaagd als de ouders meer zelfvertrouwen hebben als opvoeder en zich vaardiger voelen om hun kind in de Nederlandse samenleving op te voeden dan voor de interventie. Dit betekent bijvoorbeeld dat ouders meer inzicht in hun eigen situatie en die van hun kinderen hebben, dat ze bewuster opvoeden en/of dat ze meer openstaan voor anderen (voor hulp, overleg of advies). Voor de inzet van Coach je kind zijn ouders vaak onthand als opvoeder, omdat ze niet weten of begrijpen wat van hen wordt verwacht in de Nederlandse samenleving, of zich erg onzeker of machteloos voelen of veel andere problemen hebben. Als ouders meer dan voor de interventie hun rol als opvoeder op zich kunnen en willen nemen is de inzet van Coach je kind geslaagd.

De geschetste doelen vloeien rechtstreeks voort uit de geschetste proble-men waar de doelgroep van Coach je kind mee worstelt. In de probleemschets

is aangetoond dat veel Marokkaanse en Turkse ouders met weinig opleiding worstelen met opvoedonmacht en onzekerheid. Daarnaast laten jeugdigen uit de betreffende doelgroep veel problemen zien. De problemen van ouders hangen samen met het ontbreken van kennis en inzicht in de verwachtingen van de Nederlandse samenleving en het Nederlandse onderwijs en met botsende waarden tussen gezin en omgeving. Ouders in de bedoelde gezinnen leggen in de opvoeding accenten die in de Nederlandse omgeving niet het meest bijdragen aan een succesvolle ontwikkeling van hun kinderen. Ze hanteren opvoedstijlen die, althans volgens onderzoek onder westerse gezinnen, negatieve effecten kunnen hebben op de ontwikkeling van kinderen (zoals autoritaire controle, weinig communiceren met kinderen).⁷ Hieraan voorafgaand geldt: ouders zijn zich vaak niet bewust van hun eigen opvoedvisies en gedrag. Ze zijn veelal niet gewend te reflecteren op de eigen rol als opvoeder, hebben weinig kennis over formele opvoedondersteuning en staan ver af van het idee dat dit hen kan helpen. Veel van de programma's zijn ook niet goed afgestemd op hun problemen, zoals betoogd. De netwerken van ouders zijn vaak (etnisch en naar opleidingsniveau) eenzijdig samengesteld of zijn beperkt van omvang. Tot slot: een van de problemen in gezinnen is dat vaders en moeders vaak niet één lijn trekken in de opvoeding. Ook dat kan de ontwikkeling van kinderen nadelig beïnvloeden. Door te werken aan genoemde doelen kan zowel het vertrouwen in de eigen opvoederkwaliteiten worden vergroot als het opvoedgedrag worden verbeterd. Indirect profiteren kinderen in de begeleide gezinnen. Ook kunnen ouders voortaan zelf beter steun vinden na afsluiting van het programma en is door de begeleiding die ze hebben gehad de reguliere opvoedsteun meer toegankelijk voor hen geworden.

7 Er is nog weinig onderzoek dat kan bevestigen dat bij niet-westerse jongeren dezelfde factoren van invloed zijn op ontwikkeling als bij westerse jongeren, zie bijv. Deković en Asscher (2008).

3 *De inhoud van de interventie: kernelementen van de methodiek*

In dit hoofdstuk wordt kort de inhoud en opbouw van de methode Coach je kind beschreven. Voor de uitgebreide omschrijving verwijzen we naar de Praktische methodiekbeschrijving, die is uitgegeven door SIPI in samenwerking met de Universiteit Utrecht (Aarts e.a., 2013). Deze beknopte en schematische weergave van opbouw en inhoud van de methodiek Coach je kind slaat een brug naar de theoretische onderbouwing van de methodische kernelementen van Coach je kind in het volgende hoofdstuk.

3.1 *De inhoud en opbouw van de methodiek*

Met opvoedondersteuningstraject Coach je kind biedt SIPI begeleiding voor beide ouders, bestaande uit 20-24 huisbezoeken, gedurende maximaal een jaar. Coach je kind biedt coaching aan beide ouders (vader+moeder), gericht op het gehele gezin. De aanpak is, vooral in de beginfase, gericht op bewustwording. De benadering is vraaggericht, uitgaande van de vragen en probleemdefinitie van de ouders. Gewerkt wordt aan de hand van een coachingsplan dat de gezinscoach met de ouders opstelt na een uitvoerige intakefase. Na bewustwording van eigen positie en visie van de ouders wordt met ouders gewerkt aan het versterken van opvoedvaardigheden. De gezinsbegeleiding vindt aan huis plaats door pedagogisch en intercultureel geschoolde gezinscoaches met dezelfde cultuur- en taalachtergrond als de ouders.

Er worden in de methodiek algemene en speciale methodische elementen onderscheiden, die gezamenlijk worden ingezet om de opvoedonzekerheid en opvoedonmacht van migrantenouders te verminderen, door het zelfvertrouwen van ouders als opvoeder te versterken en hun opvoedvaardigheden te ontwikkelen.

Algemene methodische elementen van Coach je Kind zijn:

- Een vertrouwensrelatie tussen ouders en coach
- Ouders eerst
- Vraaggericht werken
- Coachen i.p.v. adviseren en trucs leren
- Observeren

Daarnaast zijn er *speciale methodische elementen* die bijdragen aan het behalen van specifieke en concrete subdoelen. Tabel 3.1 toont in de rechterkolom de speciale methodische elementen van Coach je Kind en in de linkerkolom de subdoelen waarop zij zijn gericht.

Tabel 3.1 Methodische elementen gekoppeld aan subdoelen van Coach je kind

Subdoelen	Methodische elementen
Ouders kennen en begrijpen beter de verwachtingen in de Nederlandse samenleving en het onderwijs over opvoeding, en de mogelijke verschillen met hun eigen normen	Informeren over Nederlandse opvoedverwachtingen
Vader en moeder werken meer samen aan de opvoeding en praten hierover	Beide ouders betrekken bij de opvoeding
Ouders zijn zich meer bewust van hun eigen opvoedvisie en -gedrag	Bewustwording
Ouders hebben als opvoeders meer zelfvertrouwen	Empowerment
Ouders hebben bepaalde zelfgekozen opvoedvaardigheden verbeterd, kunnen bijvoorbeeld hun kinderen beter steunen en (geweldloos) bijsturen	Werken aan opvoedvaardigheden
	Van dreigen en slaan naar positief sturen
Ouders hebben meer kennis over opvoedondersteuning en staan meer open voor (in)formele steun; ze zijn beter in staat dan voorheen om een (in)formeel netwerk rondom de opvoeding op te bouwen en te onderhouden	Brugfunctie

In aanvulling op de vorige tabel, beschrijft de volgende tabel (3.2) waar de methodische kernelementen in de loop van de interventie worden ingezet. Dit stelt lezers in staat zich een globaal beeld te vormen van de methodiek Coach je kind. De beschrijving van de globale werkwijze in de laatste kolom geeft tezamen een beeld van het verloop van het gehele traject bij een gezin.

Tabel 3.2 Opbouw Coach je kind a.d.h.v. fasen en methodische kernelementen

Fase, duur en intensiteit	Doelen	Elementen	Globale werkwijze
Signalering en aanmelding	Signaleren van migratiegebonden opvoedproblemen Aanmelding van gezinnen bij Coach je Kind Eerste contact leggen met het gezin		Signalering: een doorverwijzer ziet zorgsignalen bij een kind en gaat na of deze samenhangen met gebrekkige opvoedvaardigheden van de ouders, als gevolg van migratieproblemen. Als dit het geval is, onderzoekt de doorverwijzer of de ouders openstaan voor opvoedondersteuning volgens de aanpak Coach je Kind. De doorverwijzer of de ouders zelf zoeken contact met SIPI en er wordt een eerste gesprek met de ouders georganiseerd. Indien er sprake is van een doorverwijzer vult deze een aanmeldformulier in en legt contact met het CJG en SIPI.
Verkenningfase Maximaal 6 weken 3 Huisbezoeken	Samen met de ouders kijken of Coach je Kind het meest geschikte programma is voor het gezin In kaart brengen van de opvoedings- en gezins-situatie Hulpvraag concreet maken Doelen voor de coaching opstellen Zonodig doorverwijzen naar een alternatief hulpverleningsaanbod	Vertrouwen winnen Beide ouders betrekken Vraag gericht werken Ouders eerst Observaties Coachen Brugfunctie	Invullen van een inschrijfformulier, kennismaken coach met het gezin en opbouwen van een vertrouwensrelatie. Openvraag gesprekken, hulpvraag concreet maken en opstellen van doelstellingen voor het coachingstraject. Er worden aantekeningen gemaakt van de gesprekken en er wordt een eindverslag en coachingsplan opgesteld. De coach vult het toeleidingsformulier in en stemt dit af in het casuïstiekoverleg/met het CJG.

Fase, duur en intensiteit	Doelen	Elementen	Globale werkwijze
Coachingsfase	Turning point	Coachen	De coach voert gesprekken met de ouders bij het gezin thuis. Van elk gesprek worden achteraf aantekeningen gemaakt.
Maximaal	Ouders zijn zich meer bewust van hun eigen opvoedvisie en opvoedgedrag	Bewustwording	
18 weken		Informeren over Nederlandse opvoedverwachtingen	
9 Huisbezoeken	Ouders kennen en begrijpen beter de verwachtingen in de Nederlandse samenleving en het onderwijs over opvoeding, en de mogelijke verschillen met hun eigen normen	Observaties	
	Ouders hebben meer zelfvertrouwen als opvoeders	Informeren over Nederlandse opvoedverwachtingen	
	Vader en moeder werken meer samen aan de opvoeding en praten hierover		
	Ouders hebben meer kennis over opvoedondersteuning en staan meer open voor (in)formele steun; ze zijn beter in staat dan voorheen om een (in)formeel netwerk rondom de opvoeding op te bouwen en te onderhouden		

Fase, duur en intensiteit	Doelen	Elementen	Globale werkwijze
Coachingsfase 1 Huisbezoek	Tussenevaluatie Inzichtelijk maken wat er tot zover bereikt is en aan welke doelen eventueel nog moet worden gewerkt met het gezin	Coachen Bewustwording Empowerment	De coach bekijkt met de ouders of er wordt gewerkt aan de zaken die voor hen belangrijk zijn en of zij nog wensen hebben voor de verdere coaching. Zo nodig wordt het coachingsplan aangepast. Met instemming van de ouders, wordt de doorverwijzer op de hoogte gebracht van de vorderingen van de coaching.
Coachingsfase Maximaal 18 weken 9 Huisbezoeken	Opvoedvaardigheden Het bereiken van acceptatie, empowerment en participatie Ouders hebben bepaalde zelfgekozen opvoedvaardigheden verbeterd, kunnen bijvoorbeeld hun kinderen beter steunen en (geweldloos) bijsturen.	Coachen Bewustwording en empowerment Werken aan opvoedvaardigheden Van dreigen en slaan naar positief sturen	De coach voert gesprekken met de ouders bij het gezin thuis. De coach biedt ouders ondersteuning bij het (leren en blijven) toepassen van opvoed- en communicatievaardigheden en maakt na afloop van de gesprekken steeds aantekeningen.
Afsluiting en evaluatiefase Maximaal 4 weken 2 Huisbezoeken	Inzicht krijgen in de beleving en de resultaten van de coaching Informatie verwerven van het beeld en de tevredenheid van de doorverwijzer met de coaching Informatie verwerven om Coach je Kind te verbeteren		Eindgesprek met de coach en de ouders, evaluatiegesprek met een externe coach en de ouders en eventueel een afrondend gesprek met de doorverwijzer.

Fase, duur en intensiteit	Doelen	Elementen	Globale werkwijze
Nazorg en monitoringfase 3 maanden	Indruk krijgen van de duurzaamheid van het effect van Coach je Kind	Coachen Brugfunctie	De coach is telefonisch bereikbaar voor de ouders en neemt maandelijks zelf telefonisch contact op met het gezin.
Elke maand 1x	Nazorg bieden aan het gezin		

De methodische kernelementen van Coach je kind, die in bovenstaande tabellen beknopt en schematisch zijn toegelicht in relatie tot de opbouw en inhoud van de methodiek Coach je kind, worden in het volgende hoofdstuk theoretisch onderbouwd.

4 *Theoretische onderbouwing van de interventie*

Coach je kind maakt in haar aanpak gebruik van werkzaam gebleken elementen. Dat wil zeggen: elementen waarvan onderzoek, ook onder migranten, heeft aangetoond of aannemelijk gemaakt dat ze werken. In dit hoofdstuk bespreken we die elementen en de bewijslast. Een belangrijke achtergrond daarbij is het volgende. Er is nog weinig bekend over de werking van jeugdin-terventies bij migrantengezinnen (bijv. Deković & Asscher, 2008; Ince & Van den Berg 2009; Pels e.a., 2009b). In het bijzonder is weinig onderzoek verricht naar de werking van cultuurspecifieke of -sensitieve programma's, in vergelijking tot algemene (d.w.z. op kenmerken van westerse middenklasse populaties ontwikkelde) interventies. Wat we weten, is dat (in de VS) cultuursensitieve interventies positieve effecten kunnen hebben op het bereik en de retentie van ouders. Dat betekent niet dat ze per definitie tot betere uitkomsten leiden (Kumpfer e.a., 2002). Dit is immers niet onomstotelijk vastgesteld en dat heeft opnieuw te maken met het gebrek aan (goed) onderzoek naar deze programma's (zie ook Mutsaers, 2009). Ook naar Coach je kind zelf moet nog effectonderzoek plaatsvinden. Wel zijn twee in omvang beperkte evaluatieonderzoeken uitgevoerd die hoopvol stemmen over de effecten op ouders (zie de inleiding in dit rapport).

Allereerst schetsen we enkele algemene uitgangspunten die ten grondslag liggen aan de aanpak van Coach je kind (paragraaf 4.1). De uitgangspunten berusten op de visie dat ouders opvoedonmacht en -onzekerheid ervaren en dat vooral de rechtstreekse relatie met de positie als migrant van belang is. Dit maakt een cultuurspecifieke benadering noodzakelijk, zoals ook in hoofdstuk 2 wordt betoogd. Vervolgens geven we weer wat er uit onderzoek bekend is over de werkzaamheid van de verschillende *kernelementen* in de aanpak van Coach je kind (deze zijn kort beschreven in hoofdstuk 3). Allereerst onderbouwen we de specifieke kernelementen die zijn gekoppeld aan subdoelen (paragraaf 4.2). Dan komen de *algemene* kernelementen aan de orde (4.3). Dit hoofdstuk eindigt met een korte slotparagraaf, als afsluiting van de theoretische onderbouwing (4.4).

4.1 *Algemene uitgangspunten voor Coach je kind*

Cultureel-ecologisch model

In internationaal onderzoek wordt het belang van ecologische validiteit van interventies sterk benadrukt. Bij migrantengezinnen betekent dat onder meer dat de hulp rekening houdt met de wijze waarop ouders door hun positie als migrant worden beïnvloed, en met het belang van de bredere familie in het leven (en de opvoedbeleving) van ouders (zie voor een review Pels e.a., 2009b).

Voor opvoedsteun aan gezinnen, in het bijzonder aan migrantengezinnen, is het belangrijk te beseffen hoe het opvoedgedrag van ouders samenhangt met andere elementen in en rondom het gezin. De werkwijze en uitgangspunten van Coach je kind voor het bieden van opvoedsteun sluiten nauw aan bij het in opvoedingsliteratuur beschreven *cultureel-ecologisch model* (zie bijv. Eldering, 1995, 2002; Pels, 1998). Dit model schetst hoe het opgroeien en opvoeden wordt beïnvloed door interacties tussen ouders, tussen ouders en kinderen, tussen gezinsleden en de bredere omgeving, en hoe culturele patronen doorwerken in de opvoeding. Het cultureel-ecologisch model combineert de inzichten van Bronfenbrenner (1979, zie ook Bronfenbrenner & Morris, 1998) met die van Super en Harkness (1986). Het geeft goed de visie weer van waaruit ook Coach je kind werkt. Hierna leggen we uit wat het model inhoudt. We bespreken eerst de ecologische benadering van Bronfenbrenner (1979) en vervolgens de developmental niche van Super en Harkness (1986).

Bronfenbrenner (1979) laat in zijn ecologische benadering van het gezin zien dat kinderen in hun ontwikkeling worden beïnvloed door verschillende cirkels van invloed. Direct om hen heen is dat het gezin (microsysteem): de opvoedrelatie met de ouders, de relatie tussen ouders onderling, de relatie met broers en zussen. Daaromheen is dat het mesosysteem, met het informele netwerk van de gezinsleden, de school en eventuele andere opvoeders of leeftijdgenoten waarmee jongeren in aanraking komen. Het mesosysteem is weer ingebed in de maatschappelijke context (macrosysteem). Daarvan maken wet- en regelgeving deel uit, maar ook dominante culturele waarden en bijvoorbeeld de organisatie van de zorg voor jeugd. In het geval van migranten zijn ook wet- en regelgeving rond migratie, de manier waarop in de omgeving tegen migranten wordt aangekeken en ook de positie die minderheden als groep innemen van belang.

Migrantenouders voeden in deze context, waarin allerlei elementen verweven zijn, hun kinderen op. De systemen beïnvloeden elkaar en hangen onderling nauw met elkaar samen. Zo worden relaties tussen ouders en kinderen beïnvloed door ervaringen die kinderen in de bredere omgeving rond het gezin opdoen. En ook andersom beïnvloedt de relatie met de gezinsleden

de relatie met leeftijdgenoten rond het gezin, om maar iets te noemen. Maar ook *binnen* elk systeem zijn er afhankelijkheden. Ouders en kinderen beïnvloeden elkaar in hun gedrag, de kwaliteit van de relatie tussen ouders is via de opvoeding van invloed op de kinderen, et cetera (bijv. Eldering, 2002).

De kern voor Coach je kind is dat de coaches die de opvoedondersteuning bieden, werken vanuit het besef dat ouders en kinderen in een dynamische omgeving verkeren. En dat diverse invloeden in de nabije en bredere omgeving inwerken op de gezinsleden, en dat die ouders en kinderen voor opgaven kunnen stellen. De positie als migrant in de Nederlandse samenleving is daarbij een belangrijke factor voor de opvoeding. Dat geldt ook voor de relatie met de familie, de eigen etnische gemeenschap, de school en andere instituties rond het gezin.

Super en Harkness (1986) hebben het culturele aspect nader uitgewerkt in hun 'developmental niche' waarmee ze de gezinsopvoeding typeren. Dit vormt het tweede element van het cultureel-ecologisch model. Ze onderscheiden binnen het gezinssysteem drie met elkaar samenhangende subsystemen, die elk weer zijn ingebed in de bredere culturele en ecologische context:

a. Ouderlijke denkbeelden en doelen

b. Opvoedingspraktijken

c. De settings of leefomgeving die ouders voor kinderen creëren

Onafhankelijk van elkaar kunnen in deze drie subsystemen veranderingen optreden in wisselwerking met de bredere omgeving of met elementen in het gezin, zoals de partnerrelatie of de ouder-kind relatie. Ervaringen uit de eigen jeugd hebben tot slot ook hun weerslag op partner- en ouderschap (zie ook Eldering, 2002; Pels, 1998).

Coach je kind werkt met ouders aan elementen uit de drie genoemde subsystemen. Tezamen bepalen de subsystemen wat ouders hun kinderen bieden en meegeven (al dan niet intentioneel).

Bij ouderlijke denkbeelden gaat het om denkbeelden over de waarde van kinderen, mensbeeld, ideeën over kindontwikkeling, opvoedingsdoelen, maar ook de beleving van de positie als migrant in de Nederlandse samenleving. Een andere belangrijke factor is ook de *beleving* van de opvoeding (bijv. Pels, 1998). Deze hangt samen met zowel opvoedgedrag als kindontwikkeling, zoals we beschreven in paragraaf 2.1. Het werken aan minder opvoedonzekerheid en onmacht die veel ouders ervaren, en die mede samenhangt met hun positie als migrant in Nederland, is een centraal element in het hele coachingstraject.

Daarnaast werkt Coach je kind aan opvoedpraktijken. Allereerst aan het versterken van *ondersteuning* van kinderen. Dit houdt in: gedrag dat kinderen veiligheid en warmte biedt, en dat opvoeders hun kinderen begripvol en responsief bejegenen en begeleiden. Verder hoort hierbij het versterken van *controlegedrag* dat kinderen effectief stuurt, zoals autoritatieve vormen van disciplineren (uitleg, redeneren, maken van afspraken) en consistent zijn (zie

bijv. Rispens e.a., 1996; zie ook Nijsten, 2000). Coach je kind legt niet voor ouders nieuwe vormen van disciplineren op. De coach zoekt met ouders hoe zij een balans kunnen vinden tussen nieuw en oud, tussen gedrag dat zij al kennen en nieuw gedrag dat ze mogelijk kan helpen hun kinderen beter te sturen en het gevoel van onmacht te verminderen. Bij opvoedgedrag is ook de ondersteuning van kinderen in specifieke domeinen van belang, zoals de seksspecifieke opvoeding, ondersteuning bij de schoolloopbaan en opvoeding in relatie tot religie (zie bijv. Pels, 1998). Dit zijn elementen die eveneens samenhangen met de migratiepositie van ouders.

Tot slot de vormgeving van de leefwereld van kinderen. Het dagelijks reilen en zeilen in de opvoeding, zoals de dagindeling in gezinnen, vormt ook een belangrijke component waarmee coaches ouders helpen. In veel gezinnen kunnen ouders door een betere dagindeling een snelle succeservaring krijgen, zo is de ervaring van de coaches. Dit versterkt ook het vertrouwen in de verdere coaching. Andere aspecten in het structureren van de leefwereld waarbij ouders ondersteuning krijgen, liggen meer op het vlak van ontwikkelingsstimulering. Coaches attenderen ouders bijvoorbeeld op het bestaan en belang van mogelijke educatieve settings voor kinderen buiten het gezin, zoals bibliotheken, spel-o-theken, kinderopvang, et cetera. Daarnaast wijzen de coaches de ouders ook op de mogelijkheid van educatief speelgoed en educatieve programma's die bij kunnen dragen aan de ontwikkeling van kinderen. Coach je kind is geen programma dat zich expliciet richt op ontwikkelingsstimulering. Wel kan het beter leren ondersteunen van kinderen bij hun maatschappelijke loopbaan een door de ouders zelfgekozen doel, waaraan samen wordt gewerkt.

Balansmodel: versterken van draagkracht

Coach je kind richt zich op het positief sturen van attitudes, houdingen en gedragingen van ouders die negatief kunnen uitwerken op de opvoeding en daarmee ook op de ontwikkeling van kinderen. Het gaat om attitudes, houdingen, vaardigheden en gedragingen van ouders, die in interactie met de kinderen en diverse factoren in de omgeving tot stand komen. Een belangrijke invalshoek is het balansmodel van Bakker e.a. (1998). In dit model wordt benadrukt dat de opvoeding onder druk kan komen te staan door een te grote *draaglast* bij ouders en te beperkte *draagkracht*. Zoals al weergegeven bij de bespreking van het cultureel-ecologisch model, staan ouders onder invloed van zowel factoren in als rondom het gezin. De positie als migrant is een bijzonder belangrijke factor. In al deze omgevingsaspecten kunnen zich risico's voordoen, factoren die bij ouders (en ook kinderen) stress veroorzaken en het ze minder gemakkelijk maken goed op te voeden en op te groeien. De opvoedtaak kan te zwaar worden. Dat is vooral zo als er sprake is van (opeenstapeling van) risicofactoren, zoals een minder goede partnerrelatie,

scheiding, een minderheidspositie, armoede et cetera. Als daar weinig protectieve factoren tegenover staan, is dat extra zwaar (ibid.).

Het balansmodel van Bakker e.a. (1998) benadrukt dat opvoedingsondersteuning niet alleen gaat om het bijbrengen van informatie en het werken aan opvoedvaardigheden met ouders. Het gaat ook om het waar mogelijk versterken van draagkracht en beperken van de draaglast. Een van de belangrijkste beschermende factoren die steeds weer in gezinsonderzoek naar voren komt is sociale en pedagogische steun uit het netwerk rond gezinnen (bijv. Hermanns 1998). Of ouders die steun ontvangen, hangt af van de samenstelling van hun netwerk, en bijvoorbeeld ook van hun attitudes en vaardigheden om het netwerk zo te laten werken dat het hen en hun kinderen daadwerkelijk steunt.

Coach je kind richt zich op gezinnen waar vaak sprake is van diverse risicofactoren, waaronder armoede en alleenstaand moederschap, en een gebrek aan beschermende factoren, zoals een ondersteunend netwerk en toegang tot formele hulp. Aan het begin van de coaching wordt de draaglast en draagkracht van ouders in diverse domeinen in kaart gebracht. Het beeld dat zo ontstaat vormt een belangrijk uitgangspunt bij het opstellen van het coachingsplan. Een belangrijk doel van de coaching is de *draagkracht* van ouders te vergroten (zie Bakker e.a., 1998). Dit gebeurt allereerst door het versterken van het zelfvertrouwen als opvoeder. Uit onderzoek is bekend dat dit een van de krachtigste elementen is in opvoedondersteuning (bijv. Ince, 2011). Daarnaast is een belangrijk middel het versterken van de opvoedomgeving, door ervoor te zorgen dat ouders *hulpbronnen* in hun omgeving weten te vinden en als ondersteuning voor hen weten te laten werken. Daarbij gaat het om het versterken van de hulp uit zowel het informele als het formele netwerk. *Empowerment* is hierbij van groot belang (dit wordt hierna verder toegelicht). Coach je kind helpt ouders bijvoorbeeld door het versterken van vaardigheden die hen kunnen helpen in hun relatie met de school en hun eigen (schoon)familie (zie voor voorbeelden Aarts e.a., 2013).

Figuur 4.1 Algemene uitgangspunten Coach je kind

Cultureel-ecologisch model (bijv. Elderling, 2002; Pels, 1998)

- Opvoedgedrag en -beleving van ouders hangt samen met allerlei elementen in en om gezin, door verschillende cirkels van invloed (Bronfenbrenner, 1979)
 - (Relaties in) het gezin (microsysteem)
 - School, evt. andere medeopvoeders (incl. fam), *peers* (mesosysteem)
 - Maatschappelijke context (macrosysteem)
- Opvoeding door ouders is een geheel van met elkaar samenhangende subsystemen (Super & Harkness, 1986):
 - Ouderlijke denkbeelden en doelen
 - Opvoedpraktijken
 - Leefomgeving die ouders voor kinderen scheppen

Aanvullend:

Balansmodel Bakker (Bakker e.a., 1998)

- Opvoeding kan onder druk komen te staan door diverse elementen in de gezins- en wijdere omgeving, vooral bij opeenstapeling van risicofactoren.
 - In de partnerrelatie, tussen ouders en kinderen
 - Op gezinsniveau (o.a. werk, armoede)
 - Om het gezin heen: minderheidspositie etc.
- Opvoedsteun: draagkracht van ouders versterken en draaglast verminderen waar mogelijk.
Coach je kind doet dat via:
 - Zelfvertrouwen/ empowerment
 - Versterken opvoedvaardigheden
 - Weg naar hulpbronnen rond gezin openen

4.2 *Specifieke kernelementen onderbouwd*

Het algemene doel van Coach je kind is de opvoedonzekerheid en -onmacht van ouders die de doelgroep vormen te verminderen door hun zelfvertrouwen te versterken en opvoedvaardigheden te ontwikkelen. In het vorige hoofdstuk is toegelicht dat dit gebeurt door te werken aan een aantal specifieke subdoelen. Daarbij zijn speciale werkzame elementen in de methodiek onderscheiden die rechtstreeks zijn verbonden met die subdoelen.

Waarom werken deze elementen bij de doelgroep van Coach je kind? In figuur 4.2 staan ze schematisch weergegeven, met steeds de belangrijkste bron voor onderbouwing waarom ze werken. In de lopende tekst staat een toelichting. In de volgende paragraaf (4.3) gaan we in op vijf *algemene methodische elementen*, die overkoepelend zijn. Ze zijn niet specifiek gerelateerd aan het bereiken van een subdoel, maar een kernelement in de gehele methodiek.

Figuur 4.2 Aan subdoelen gerelateerde kernelementen en onderbouwing

Doel	Kernelement	Onderliggend belang/ Waarom werkt het naar verwachting?
<i>Subdoelen</i>		
Ouders kennen/ begrijpen Nederlandse opvoednormen en verschil met hun normen en gedrag	Informereren over Nederlandse opvoedverwachtingen	Voorlichten/informereren onmisbaar onderdeel van ondersteuning bij migrantengezinnen (Pels e.a., 2009b)
Beide ouders dragen bij aan opvoeding en praten erover	Beide ouders betrekken bij opvoeding	Systeemgerichte benadering is meest effectieve opvoedondersteuning, zeker bij migrantengezinnen (Pels e.a., 2009b); vaders vaak niet betrokken (zie probleemschets).
Ouders worden zich bewust van eigen opvoedvisie en -gedrag	Bewustwording (als onderdeel van empowerment)	Bewustwording gezien probleemschets belangrijke stap om te kunnen komen tot opvoedsteun
Ouders als opvoeders meer zelfvertrouwen	Empowerment en daarvan onderdeel zelfbeleving	Empowerment is krachtig element in de thuisondersteuning (Ince, 2011; zie ook Berg-LeClercq & Kalsbeek, 2011)

Doel	Kernelement	Onderliggend belang/ Waarom werkt het naar verwachting?
<i>Subdoelen</i>		
Ouders hebben zelfgekozen opvoedvaardigheden verbeterd	Werken aan opvoedvaardigheden	Inzet van diverse methoden zoals oefenen, rollenspel, informatieoverdracht etc werkt (Ince 2011). Inzet op positieve opvoeding en andere aspecten die positief zijn gerelateerd aan ontwikkeling van kinderen (o.a. Patterson 2005), coaches zijn Triple P getraind en gebruiken elementen daaruit
Meer kennis over opvoedondersteuning, meer open voor (in) formele steun	Brugfunctie: doorverwijzen, warme overdracht	Belang van brug naar formele hulpverlening o.a. aangetoond in onderzoek Frontlinie (De Gruijter, Tan & Pels, 2009; zie ook Ponzoni, 2012). Door inzet coach in eigen taal, vertrouwensband etc. en door uitgebreide voorfase bewustwording, empowerment meer kans dat hulp wordt geaccepteerd.

Kernelement: Informeren over Nederlandse opvoedverwachtingen

(Subdoel: Ouders kennen en begrijpen beter de verwachtingen in de Nederlandse samenleving en het onderwijs over opvoeding, en de mogelijke verschillen met hun eigen normen)

Ouders die de doelgroep vormen van Coach je kind hebben vaak weinig kennis over wat hun kinderen nodig hebben om succesvol te kunnen opgroeien in Nederland. Ouders lopen in de praktijk nogal eens aan tegen problemen met bijvoorbeeld de school, in het geval van botsende waarden. Bijvoorbeeld als het gaat om gemengd gymmen of meegaan met schoolkampen. Dit speelt vooral bij migrantenouders die weinig zijn geïntegreerd in de Nederlandse samenleving. Dan is kennisoverdracht over hoe het onderwijssysteem werkt, wat er van ouders wordt verwacht, hoe ze hun kinderen kunnen begeleiden, een belangrijke voorwaarde om ze te helpen meer grip op de omgeving en de

opvoeding te krijgen. Dit is ook te lezen in de meetladder Diversiteit Interventies (Pels e.a., 2009b; zie ook De Gruijter & Naber, 2011). De kennis over de Nederlandse opvoeding is dikwijls eveneens beperkt. Ook ouders die wel door het reguliere aanbod worden bereikt geven vaak te kennen daar meer over te willen weten (Distelbrink e.a., 2011). In de handleiding zijn voorbeelden gegeven van hoe de coaches dit met ouders oppakken.

Kernelement: Beide ouders betrekken bij de opvoeding

(Subdoel: Vader en moeder werken meer samen aan de opvoeding en praten hierover)

Veel opvoedondersteuning is primair gericht op moeders. In de meetladder Diversiteit interventies (Pels e.a., 2009b) is betoogd dat de effectiviteit van interventies kan worden vergroot. In algemene zin, maar in het bijzonder bij migrantengezinnen, als de interventies zijn gericht op het hele systeem (zie ook Tobler & Kumpfer, 2000). Bij interventies die zijn gericht op het beïnvloeden van de gezinsopvoeding, betekent dat ook het betrekken van vaders. Nu is dat in elke gezinssituatie waar de vader aanwezig is, in principe van belang vanuit het oogpunt van de ontwikkeling van kinderen (zie paragraaf 2.1). Voor de doelgroep van Coach je kind geldt dat des te meer: denk aan de al beschreven sekseverhoudingen, het gezagsverlies en de beperkte steun door juist vaders in deze gezinnen.

In Nederland is er nog weinig bewijs te vinden voor het feit dat interventies in de preventieve opvoedondersteuning beter werken bij een systeembenadering. dat komt eenvoudigweg omdat deze interventies er nog weinig zijn. Coach je kind is daarin tamelijk uniek (zie ook bijvoorbeeld Blokland, 2010). Wel is er enig empirisch bewijs dat opvoedhulp aan multiprobleemgezinnen het beste werkt als de aanpak is gericht op het hele gezin, in de eigen omgeving (zie ook Van der Steege, 2007). De gezinnen waarmee Coach je kind werkt zijn geen multiprobleemgezinnen. Wel hebben ze bepaalde kenmerken gemeen met deze gezinnen, zoals gevoelens van overbelasting en weinig grip op hun problemen.

Ook vanuit het perspectief van consistentie in de opvoeding is het van groot belang dat vaders, evenals moeders, worden betrokken bij opvoedondersteuning. Zo kan de opvoedkracht van gezinnen het beste worden versterkt (onder andere Blokland, 2010).

Kernelement: Bewustwording

(Subdoel: Ouders zijn zich meer bewust van hun eigen opvoedvisie en -gedrag)

Coach je kind richt zich op empowerment van de betrokken opvoeders. Een belangrijk deel van de coaching heeft als doel te bewerkstellingen dat ouders zich bewust worden van de eigen opvoedvisie en het eigen opvoedgedrag. Dit kost veel tijd en aandacht, mede vanwege gebrekkige reflectie bij ouders, weinig ankers voor het opvoeden in Nederland en het feit dat de opvoeding soms is 'losgelaten'. Het maakt ook de intensieve en langdurige aanpak die Coach je kind gebruikt noodzakelijk. In de probleemschets is het belang van bewustwording bij het werken met de doelgroep van Coach je kind in feite al uitgebreid toegelicht. Bewustwording vormt een belangrijk onderdeel van empowerment van ouders. Pas later in het coachingstraject, als ouders meer zicht hebben op de invloed die zij op kinderen hebben en er zelfbewust voor kunnen kiezen om de opvoeding actief ter hand te nemen, is er ruimte voor het daadwerkelijk werken aan (zelfgekozen) opvoedvaardigheden. Hoe de coaches ouders leren bewust te worden en helpen naar zichzelf te kijken, wordt toegelicht bij het kernelement 'coaching', waar ook het turning point is toegelicht.

Kernelement: Empowerment

(Subdoel: Ouders hebben als opvoeders meer zelfvertrouwen)

Empowerment is een van de wezenlijke onderdelen in de aanpak van Coach je kind. Een belangrijk doel van Coach je kind is dat ouders de regie over hun eigen leven en specifiek de opvoeding van hun kinderen krijgen. Daarbij is het ook de bedoeling dat zij weerbaarder worden. Zowel tegenover hun directe sociale omgeving, als tegenover andere partijen die medeopvoeders zijn, zoals de school, en dat ze beter eigen keuzen kunnen maken. In programma's voor thuisondersteuning is empowerment als belangrijke krachtige factor genoemd (Ince, 2011). Ook in het werken met multiprobleemgezinnen geldt empowerment als een van de belangrijke werkzame elementen voor effectieve hulp (bijv. Van der Steege, 2007; Berg-leClerc & Kalsbeek, 2011).

Empowerment is kort gezegd het proces waardoor mensen meer invloed verwerven over beslissingen en acties die van invloed zijn op hun leven (naar Peters & Marshall, 2007). Empowerment beoogt het opheffen van afhankelijkheden en het verruimen van de keuzemogelijkheden van de doelgroep (zie ook Steenssens & Regenmortel, 2007).

Empowerment is een gelaagd concept dat betrekking kan hebben op het niveau van het individu, het niveau van de gemeenschap en het niveau van organisaties. Coach je kind richt zich op het individuele niveau: het empoweren van individuele ouders. In de literatuur bestaat vrij veel overeenstemming over de drie belangrijkste componenten van empowerment op het niveau van het individu:

1. *Zelfbeleving*. Hieronder wordt verstaan het geloof in eigen kunnen om de eigen situatie en omgeving te beïnvloeden; geloof in eigen invloed op de eigen situatie en omgeving en wil/motivatie tot eigen invloed op de eigen situatie en omgeving. De empowermentdoelen van deze component hebben betrekking op het vergroten of het versterken van:
 - Gevoel van controle.
 - Gevoel van competentie.
 - Ervaring van zin, betekenis.
 - Positief gevoel van eigenwaarde.
2. *Kritisch bewustzijn*. Het gaat hier om kritisch bewustzijn van maatschappelijke mogelijkheden, normen en middelen, vaardigheden om deze te benutten en het mobiliseren van bronnen. De empowermentdoelen van deze component hebben betrekking op het vergroten of het versterken van:
 - Inzicht in eigen doelen, verlangens en behoeften.
 - Inzicht in interpersoonlijke en maatschappelijke (machts)verhoudingen, (verinnerlijkte) beelden en opvattingen.
 - Inzicht in de eigen mogelijkheden en middelen om de eigen doelen te verwezenlijken.
3. *Gedrag*. Hieronder worden uitingen van persoonlijke empowerment verstaan, zoals betrokkenheid bij de gemeenschap, participatie in sociale verbanden, constructief gedrag in de omgang met nieuwe situaties en het maken van keuzes. De empowermentdoelen van deze component hebben betrekking op het vergroten of het versterken van onder andere:
 - Participatie in sociale verbanden (de eigen gemeenschap, de eigen familie, school van de kinderen).
 - Bewuste keuzes maken.
 - Weerbaarheid, assertiviteit ('nee' kunnen zeggen, opkomen voor de eigen belangen, behoeften en opvattingen).
 - Copingvaardigheden waardoor men in staat is zich te verhouden tot moeilijke situaties en het oplossen van problemen (zie Peters & Marshall, *ibid.*; Steenssens & Regenmortel *ibid.*).

Coaching is een specifieke vorm van begeleiding die goed past bij de empowermentbenadering. Het gaat om een manier van begeleiden waarbij ouders geleerd wordt om hun eigen (opvoed)vaardigheden te versterken en vaardigheden ook later, in andere situaties, weer te kunnen toepassen. In paragraaf 4.3 wordt dit verder toegelicht.

Kernelement: Werken aan opvoedvaardigheden. Van dreigen en slaan naar positief sturen.

(Subdoel: Ouders hebben bepaalde zelfgekozen opvoedvaardigheden verbeterd, kunnen bijvoorbeeld hun kinderen beter steunen en (geweldloos) bijsturen)

In de latere fasen van coaching werken coaches met de ouders aan het veranderen van concreet opvoedgedrag. Ze werken met ouders aan zelfgekozen en te verbeteren vaardigheden op het gebied van controle en (onderwijs) ondersteuning van kinderen. Daarbij gebruiken coaches instrumenten en aanpakken die ook in veel andere vormen van pedagogische ondersteuning centraal staan. De coaches zijn allemaal geschoolde pedagogen. Vanaf 2012 zijn ze ook getraind in Triple P, een programma dat in veel steden het belangrijkste aanbod is (bijv. Distelbrink e.a., 2011). De coaches werken met de ouders onder meer aan meer structuur, meer samenwerken als opvoeders, van dreigen en slaan naar positief opvoeden (uitleg over regels, positieve bekrachtiging, andere vormen van disciplineren).

Het belang van het bijbrengen van deze positieve opvoedstrategieën is aangetoond voor andere opvoedprogramma's, waaronder PMTO (Patterson, 2005) en Triple P (bijv. de Graaf, 2009). Deze opvoedprogramma's, die gericht zijn op gedragsverandering bij ouders, zijn gestoeld op het Social Interaction Learning model van Patterson (2005). Een belangrijke onderliggende bevinding daarbij is dat negatief opvoedgedrag uiteindelijk leidt tot negatief gedrag bij kinderen. Door bij ouders positieve opvoedgedragingen aan te leren, verbetert uiteindelijk ook de ontwikkeling van kinderen (bijv. DeGarmo e.a., 2004). Net zoals in de bedoelde programma's, proberen de coaches ouders tot veranderingen te brengen door stapsgewijs te werk te gaan. Anders dan bij andere opvoedprogramma's komt daarbij het punt van de positie als migrant op diverse momenten terug. Overeenkomstig met andere programma's is het ouders laten inzien wat de gevolgen zijn van bepaald opvoedgedrag voor kinderen. Specifiek in Coach je kind is dat er vaak nog een stap nodig is: het laten doordenken waarom ouders bepaalde zaken aanpakken, wat dit te maken heeft met hun positie als migrant, en wat dit betekent voor de toekomst van hun kinderen (bewustwording).

Coach je kind maakt gebruik van een combinatie van verschillende methoden om ouders nieuwe vaardigheden aan te leren. Zowel via informatieoverdracht als rollenspellen, ouders kleine succeservaringen laten opdoen, en technieken oefenen als het samen doordenken van bepaalde keuzes (zie ook deelrapport I, Aarts e.a., 2013). Uit onderzoek is bekend dat juist de gecombineerde inzet van verschillende methoden effect oplevert (Ince, 2011). Rollenspel is daarnaast aantoonbaar een krachtig instrument dat veel effect heeft op veranderingen in opvoedgedrag (bijv. Forgatch, Bullock & Patterson, 2004). Door de combinatie van de verschillende methoden krijgen ouders

meer inzicht in en kennis over opvoeding en kunnen ze bewuster een begin maken met het begeleiden van (zelfgekozen) positieve opvoedstrategieën. Ouders oefenen nieuwe aanpakken en evalueren die met de coach. Door de sterke nadruk op de eigen herdefiniëring van de rol als opvoeder, en ouders te leren zelf na te denken over wat ze willen in de opvoeding, blijven de effecten van het programma naar verwachting ook na afloop overeind.

Ouders werken in principe aan zelfgekozen opvoedvaardigheden. Dat zelfgekozen houdt in: ze benoemen waar zij problemen mee hebben (ouders eerst, vraaggericht werken) en de coach vindt met hen uit welke opvoedvaardigheden (en opvattingen over opvoeding of het leven in Nederland) daarbij in het geding zijn en verandering behoeven. De coach kan ook ouders observaties aanreiken over de opvoeding. Door daarover te praten kan dat leiden tot een keuze om aan bepaald opvoedgedrag te willen werken. Ook daarbij is steeds een belangrijk deel van het werk: het kweken van intrinsieke motivatie bij de ouder om het opvoedgedrag te veranderen, door ouders de gevolgen voor te leggen van huidig gedrag, en samen met ouders strategieën te formuleren voor ander gedrag. De coach maakt daarbij gebruik van instrumenten en (communicatie)technieken zoals beschreven in de praktische methodiekbeschrijving (Aarts e.a., 2013).

Kernelement: brugfunctie

(Subdoel: Ouders hebben meer kennis over opvoedondersteuning en staan meer open voor (in)formele steun; ze zijn beter in staat dan voorheen om een (in)formeel netwerk rondom de opvoeding op te bouwen en te onderhouden) Zoals in de probleemschets al uitvoerig is omschreven, hebben ouders die de doelgroep vormen van Coach je kind vaak weinig kennis van formele voorzieningen voor opvoedhulp. Gevoelsmatig staan zij ver van dit aanbod af. Ook informele steun weten ze vaak onvoldoende te organiseren, of het netwerk is te eenzijdig samengesteld om ze bijvoorbeeld voor informatieve steun of hulp bij de opvoeding goed te helpen. In diverse onderzoeken is aangetoond dat juist de tussenkomst van een vertegenwoordiger van de eigen etnische gemeenschap in wie ouders vertrouwen hebben, kan helpen om de brug te slaan naar voorzieningen (bijvoorbeeld het onderzoek naar de 'Frontlinie' van De Gruijter e.a., 2009; Ponzoni, 2012; Dogan e.a., 2000). Door de inzet van een coach in eigen taal, de grote nadruk op het opbouwen van een vertrouwensband (zie onder), maar ook door een uitgebreide voorfase waarin bewustwording en empowerment centraal staan, werkt Coach je kind eraan dat ouders na afloop van de coaching gemakkelijker hulp zoeken en hulpbronnen weten te benutten. Waar nodig verwijzen Coaches ouders ook zelf door naar het aanbod, ook al tijdens de coachingsfase, als het gaat om praktische steun die buiten het terrein van de opvoeding ligt.

4.3 *Methodische elementen: algemeen*

Coach je kind versterkt ouders als opvoeders niet alleen via de beschreven methodische elementen. Die elementen zijn rechtstreeks gekoppeld aan subdoelen die samen weer het bereiken van het hoofddoel ondersteunen. Ook kent de aanpak een vijftal algemene methodische elementen, die gedurende een groot deel van het coachingstraject van belang zijn en bijdragen aan het realiseren van het hoofddoel van het programma. Ze zijn als het ware voorwaardenscheppend voor de gehele aanpak. Daarmee zijn de methodische elementen minstens zo belangrijk voor het slagen van het traject als de al besproken elementen. In figuur 4.3 zijn ze schematisch weergegeven, met kort de bron voor de onderbouwing van de werkzaamheid.

In het algemeen geldt dat veel van deze elementen zijn terug te vinden in de *presentiebenadering* van Baart (2001). Deze benadering is toegepast in uiteenlopende methodieken, gericht op het bieden van hulp aan kwetsbare groepen in de samenleving met als gemeenschappelijk kenmerk vaak een wantrouwende houding tegenover en grote afstand tot de hulpverlening (bijv. Baart & Steketee, 2003; Jonkman & Vandenbroucke, 2009). Karakteristiek voor deze benadering is ‘er zijn voor de ander’ en een goede en nabije relatie opbouwen, waarbij nauwgezet op de leefwereld van de ander afgestemd zijn en erkenning van de ander een belangrijke basis vormen. Belangrijke elementen bij de presentiebenadering zijn werken op locatie (in dit geval dus bij ouders thuis), tijd nemen (Coach je kind is een intensieve langdurige vorm van hulp met veel tijd voor afstemming met de ouder), werken op momenten die de hulpbehoevende uitkomen (ook in de avond of in het weekend), domeinoverstijgend werken en niet werken volgens vaste protocollen, maar zoeken naar laagdrempelige manieren om problemen bespreekbaar te maken (ibid.).

Ook met succesvolle benaderingen voor het werken met multiprobleemgezinnen zijn er veel overeenkomsten, zowel in kenmerken van de doelgroep (grote afstand tot het aanbod, weinig vertrouwen in formele hulp, weinig openstaan voor formele hulp, complexe problematiek) als aanpak (intensief, in de leefomgeving van het gezin, gericht op empowerment, veel aandacht voor opbouwen vertrouwensband) (Berg-le Clercq & Kalsbeek, 2011). Hoewel Coach je kind een preventief en in die zin ‘licht’ programma is, en zich daarmee onderscheidt van programma’s gericht op multiprobleemgezinnen, vergt de doelgroep wel een intensieve en op vertrouwen gerichte aanpak. Bij multiprobleemgezinnen is aangetoond dat deze het beste werkt (ibid.).

Figuur 4.3 Voorwaardenscheppende algemene methodische elementen

Kernelement	Waarom werkt dit naar verwachting?
Vertrouwensband opbouwen door iemand van eigen taal en cultuur	Relatie hulpverlener klant bepaalt voor belangrijk deel effectiviteit (Pijnenburg, 2012; Van Yperen & Van der Steege, 2010; Bernal e.a., 1995). Vooral bij laaggeschoolde Turkse en Marokkaanse ouders van belang vanwege wantrouwen (o.a. Pels e.a., 2009a), taal en herkenning (zie ook Pels e.a., 2009b; Ince & Van den Berg, 2009)
Ouders eerst	Ouders kunnen alleen effectief zijn als ze hun positie kunnen bepalen in het emigratieland (Ogbu, 1987) Ervaren negatieve beeldvorming geeft weerstand tegen verandering (Portes, 1995; Gomperts, 2009)
Vraaggericht	Cliënt en professional moeten overeenstemming bereiken over doel en aanpak (Pijnenburg, 2010; Pels e.a., 2009b), belang aansluiten bij eigen probleemdefinitie cliënt voor succes (Kleinman, 1980; Adriani, 1993; Bellaart & Azrar, 2003)
Coachen	Homebased interventies zijn meest effectief als gericht op empowerment en ondersteunen van ouders in zelf oplossingen bedenken (Ince, 2011).
Observeren	Observeren goede methode bij ouders die slecht kunnen verwoorden wat hun problemen zijn. Zorgt dat hulp beter aansluit (Pels e.a., 2009b).

Een vertrouwensband tussen ouders en coach

Uit onderzoek is bekend dat de kwaliteit van de relatie tussen de professional en de ouder/jeugdige voor een belangrijk deel de effectiviteit van de hulpverlening of ondersteuning bepaalt (bijv. Pijnenburg, 2010; Ince, 2011; Van Yperen & Van der Steege, 2010). Een vertrouwensband opbouwen is daarbij heel belangrijk (bijv. Bernal e.a., 1995; zie ook Ince, 2011). Bij de laaggeschoolde Turkse en Marokkaanse ouders die de doelgroep vormen van Coach je kind geldt dit in nog sterkere mate, omdat ze meer dan gemiddeld formele hulp wantrouwen (bijv. Pels e.a., 2009b; Tan e.a., 2008; Distelbrink e.a., 2009; Ince

& Van den Berg, 2009) en weinig terechtkomen bij lichte opvoedsteun (o.a. Van den Broek e.a., 2010).

Om vertrouwen te winnen is gekozen voor coaches met dezelfde culturele achtergrond. Niet voor alle migrantenouders is dat altijd belangrijk (Tan e.a., 2008; Distelbrink e.a., 2011), maar voor de subgroep waarop Coach je kind zich richt wel. Daarbij speelt onder andere mee dat ouders de Nederlandse taal maar in geringe mate beheersen. Taal is een belangrijke barrière voor veel migrantenouders, met name uit de bedoelde groepen, bij het deelnemen aan cursorisch aanbod (ibid., zie ook Pels e.a., 2009b; Mutsaers, 2009). Juist voor ouders die het gevoel hebben weinig macht te hebben als mens en opvoeder in de Nederlandse samenleving, en die weinig ervaring hebben met het inschakelen van formele hulp, kan daarnaast de herkenbaarheid van iemand van de eigen culturele achtergrond het succes van de hulp sterk vergroten (Pels e.a., 2009b; vgl. Baart & Stekete, 2003 voor andere kwetsbare groepen). Bovendien zijn er aanwijzingen dat professionals uit de eigen herkomstgroep beter in staat zijn om (bepaalde subgroepen) Turkse en Marokkaanse ouders bereid te vinden deel te nemen aan een interventie, dan professionals met een Nederlandse achtergrond (zie ook Dogan e.a., 2000). De 'meetladder diversiteit interventies' (Pels e.a., 2009b) benoemt op grond van internationaal onderzoek het grote belang van aansluiten bij migrantenouders in taal (zowel taalgebruik als moedertaal), maar ook in sensitiviteit. In de training voor coaches van Coach je kind wordt veel aandacht besteed aan professionele sensitiviteit, een open en respectvolle houding, en het kunnen inzetten van eigen ervaringen ten behoeve van herkenbaarheid en vertrouwen bij ouders - zonder daarbij ouders te zeer te sturen. Dit alles met als doel de kans te vergroten dat professional en ouder elkaar echt begrijpen en er zo min mogelijk culturele misverstanden ontstaan.

Ouders eerst

Niet alleen door de inzet van een coach met dezelfde etnische achtergrond wordt gewerkt aan een goede vertrouwensrelatie. Dat gebeurt ook door in de eerste fase van de coaching veel aandacht te besteden aan wat de ouder bezighoudt, eventueel los van de opvoeding. Omdat de opvoedproblematiek in de gezinnen sterk is verbonden met de positie als migrant, met de partnerrelatie, en onder meer de relatie met de (schoon)familie, wordt eerst met ouders ingegaan op allerlei aspecten die niet noodzakelijk met de opvoeding te maken hebben. Uit internationaal onderzoek is bekend dat de wijze van aanpassing als opvoeder aan eisen van de omgeving (de Nederlandse maatschappij in dit geval) sterk samenhangt met hun perceptie van de plek die zij innemen in de samenleving (Ogbu, 1987; Ogbu & Simons, 1998). Als ze hun positie, waaronder ook de beeldvorming over hen als groep, als negatief ervaren, is de kans groter dat ze weerstanden hebben tegen verandering (Portes, 1995; Gomperts, 2009). Dit is de reden om hier als eerste aandacht

aan te besteden bij coaching. In de methodiek Coach je kind werken de coaches met ouders aan het helder krijgen van dit soort weerstanden. Ze proberen te komen tot een ‘turning point’, een begrip dat ook in trainingen voor jongeren wordt gebruikt door de ontwikkelaars van SIPI. Het betreft het bereiken van een punt waarop ouders gaan inzien op welke manier hun relatie met de Nederlandse samenleving van invloed is op wat ze hun kinderen (kunnen) meegeven, waarop zij accepteren dat hun toekomst in Nederland ligt. De turning point methode zoals SIPI die toepast is een nadere uitwerking van de empowerment-aanpak, specifiek gericht op migranten. Om het ‘turning point’ te bereiken wordt met ouders gewerkt aan het reflecteren op de eigen situatie. Zowel het individuele niveau als het niveau van het gezin en de directe omgeving daaromheen zijn onderwerp van gesprek, evenals de maatschappelijke context en de relatie met het herkomstland. Met ouders wordt gesproken over hun diverse rollen, als opvoeder, partner, migrant en de manieren waarop deze rollen zijn gevormd. Bij de reflectie worden pijnpunten en (potentiële) conflictsituaties expliciet gemaakt en besproken. Pas als ouders bepaalde stappen hebben gezet inzake inzicht en acceptatie van hun positie als opvoeder in Nederland (en ‘oud zeer’ hebben opgeruimd), zijn zij in staat bepaalde punten in de opvoeding actief aan te pakken en stappen te zetten in (keuzes rond) de opvoeding van hun kinderen. Coaches leren in de training met ouders de levensloop door te nemen en belangrijke keerpunten die zich daarin hebben voorgedaan te benoemen en daarop te reflecteren. Dit draagt bij aan het bereiken van het keerpunt dat nodig is om nieuwe stappen te zetten als opvoeder in Nederland.

Voor de werking van het belang van het bereiken van een ‘turning point’ voor effectieve opvoedsteun aan de doelgroep van Coach je kind zijn geen wetenschappelijke bewijzen te geven. Wel is op grond van de probleemschets en de visie op de opvoedbeleving van ouders zoals weergegeven in het cultureel-ecologisch model, heel aannemelijk dat het zo werkt.

Vraaggericht

Coaches komen vaak in een gezin omdat er een buitenstaander (bijvoorbeeld de school) problemen met kinderen heeft gesignaleerd. De kunst is om met ouders samen te formuleren welke problemen zij zien, en zo samen te kunnen werken aan het verminderen van opvoedonmacht en het versterken van ouders als opvoeders. Uit onderzoek naar werkzame factoren in de zorg voor jeugd komt naar voren dat het werken aan een ‘alliantie’ tussen cliënt en hulpverlener van cruciaal belang is voor het welslagen van een interventie (Pijnenburg, 2010). Het gaat daarbij zowel om een emotionele band als om het bereiken van overeenstemming over het doel van de samenwerking en de aanpak ervan (ibid.). Een belangrijke voorwaarde daarvoor is dat cliënten in dialoog met de professional hun eigen probleemdefinitie, veranderingstheorie, en oplossingen ontwikkelen. Dat vergroot de kans op succes bij interventies

sterk (zie ook Kleinman, 1980; Adriani, 1993; Bellaart & Azrar, 2003). Of, in termen van de 'meetladder diversiteit interventies' (Pels e.a., 2009b): de doelen van de interventie moeten aansluiten bij wensen en verwachtingen van ouders. Dat gebeurt bij Coach je kind door ouders al pratend hun hulpvraag te laten ontdekken en aan zelfgekozen opvoedproblemen te werken.

Coachen in plaats van adviseren

Coaches werken met ouders aan het ontwikkelen van zelfreflectie. Juist vanwege de gevoeligheid van ouders voor verschillen in waarden tussen de Nederlandse omgeving en hun eigen waarden, en de daaraan gerelateerde afstand tot de hulpverlening, is dit van belang. Coaches waken ervoor te directief te werk te gaan, hoewel zij ouders wel confronteren met de gevolgen van hun handelen en met hen samen onderzoeken welke alternatieven er zijn. Dit gebeurt met het oog op empowerment van ouders. Zoals Ince (2011) stelt in haar overzicht van werkzame factoren in opvoedingsondersteuning, zijn *home based* interventies het meest effectief juist als ze zijn gericht op empowerment en het ondersteunen van ouders om eigen oplossingen te bedenken voor hun problemen. Ook veel andere opvoedprogramma's zijn gestoeld op het principe dat ouders zelf moeten leren oplossingen te bedenken voor problemen, ook als de interventie voorbij is. Dit geeft de grootste kans op blijvende effecten (onder andere De Graaf, 2009). Specifiek voor de doelgroep van Coach je kind is daarbij dat extra aandacht uitgaat naar de probleemdefinitie. Het duurt vaak enige tijd voordat ouders de opvoedproblemen die ze hebben zelf kunnen benoemen. Dat heeft mede te maken met het feit dat veel laaggeschoolde moeders van Turkse en Marokkaanse herkomst van huis uit niet zijn grootgebracht met autonomie (bijv. Pels & de Gruijter, 2006; zie ook Bellaart & Azrar, 2003). Vanwege de lange weg die het kost om met moeders en ook vaders tot zelfinzicht en empowerment te komen is Coach je kind opgezet als een intensieve interventie aan huis. Onderzoek toont aan dat deze vorm van interventies (intensief, minimaal 2 keer per maand, aan huis, en langdurig) het beste werkt bij het willen bereiken van gedrags- en attitude verandering bij kwetsbare groepen (Ince, 2011; zie ook Olds, 2006).

Observeren

De keuze van Coach je kind om thuis met ouders aan opvoedondersteuning te werken, is mede ingegeven door het feit dat er geobserveerd kan worden in de natuurlijke setting. Dat geeft goede aanknopingspunten voor hulp (zie ook Ince, 2011; Baart & Steketee, 2003 voor de presentiebenadering). Juist bij ouders bij wie opvoedvragen vaak latent zijn, kan het bespreken van het dagelijks reilen en zeilen aan de hand van concrete observaties heel geschikt zijn om in te gaan op diverse facetten van de opvoeding en het gezinsleven (Pels e.a., 2009b).

4.4 *Tot slot*

Coach je kind is een programma voor opvoedingsondersteuning aan huis. Het is vooral gericht op (laaggeschoolde) ouders met een Marokkaanse en Turkse achtergrond die opvoedonzekerheid of -onmacht ervaren, gerelateerd aan de positie als migrant. Het gaat om gezinnen waar opvoedproblemen zijn gesignaleerd, vaak door toeleiders, en waar ouders extra intensieve begeleiding nodig hebben. Het programma besteedt veel aandacht aan de bewustwording van wat het ouderschap in Nederland van hen vraagt en wat de migratie betekent voor hun positie als ouder. Gezinnen die aan Coach je kind deelnemen worden maximaal een jaar lang thuis begeleid door een coach met dezelfde taal- en etnische achtergrond als de ouders. De begeleiding richt zich op moeders en vaders. Coach je kind wordt al een vijftal jaren ingezet in Amsterdam. Met financiële ondersteuning van de gemeente en ZonMw hebben onderzoekers van het Verwey-Jonker Instituut met de ontwikkelaars samengewerkt aan de theoretische onderbouwing van de methodiek. Deze publicatie is daarvan het eindproduct. In een parallel project, uitgevoerd door de Universiteit Utrecht, is omschreven wat Coach je kind inhoudt: hoe is het opgebouwd, uit welke fasen en kernelementen, en wat zijn werkwijzen? (Aarts e.a., 2013).

In deze theoretische onderbouwing van Coach je kind is de achtergrond, en zijn het doel en de doelgroep van Coach je kind nader omschreven. Daarnaast zijn de kernelementen benoemd en is onderbouwd waarom deze elementen, die bijdragen aan het versterken van ouders als opvoeders, bij de doelgroep van Coach je kind in theorie werken.

Algemene werkzame methodische elementen van Coach je kind zijn:

- Een vertrouwensband opbouwen met iemand van eigen taal en cultuur
- Ouders eerst
- Vraaggericht werken
- Coachen
- Observeren

Daarnaast is er een aantal specifieke methodisch elementen beschreven en onderbouwd, die zijn verbonden aan subdoelen van Coach je Kind.

- Informeren over Nederlandse opvoedverwachtingen
- Beide ouders betrekken bij opvoeding
- Bewustwording
- Empowerment
- Werken aan opvoedvaardigheden
- Brugfunctie: doorverwijzen, warme overdracht

Het betreft elementen die in brede zin relevant kunnen zijn voor opvoedersteuning. Voor de doelgroep van Coach je kind zijn deze elementen echter van nog groter belang vanwege specifieke achtergronden van de deelnemers. Deze rapportage vormt de onderlegger voor het verder doorontwikkelen en onderzoeken van resultaten van Coach je kind in de toekomst.

Literatuur

- Aarts, W., Marinissen, H., Mahdi - el Yakoubi, E., Salama, E. & Stevens, G. (2013). *Coach je kind, methodiekb beschrijving. Methodiekhandleiding deel 1*. Amsterdam: Stichting Interculturele Participatie en Integratie.
- Adriaanse, M., Domburgh, L. van, Veling, W., & Doreleijers, Th. (2011). *Psychische problemen en stoornissen bij Marokkaans-Nederlandse kinderen en jongeren*. Amsterdam: VU medisch Centrum/afdeling kinder- en jeugdpsychiatrie.
- Adriani, P. (1993). *Overbruggen van verschillen*. Leiden: DSWO Rijksuniversiteit Leiden.
- Baart, A. (2001). *Een theorie van de presentie*. Utrecht: Lemma.
- Baart, A., & Steketee, M. (2003). *Wat aandachtige nabijheid vermag. Over professionaliteit en present-zijn in complexe situaties*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Bartels, E., & Verheijen, S. (2009). *Ouders en school, partners in opvoeding en onderwijs*. Utrecht: Forum
- Bakker, I., Bakker, K., Dijke, A. van, & Terpstra, L. (1998). *O&O in perspectief*. Utrecht: NIZW.
- Baumrind, D. (1989). Rearing competent children. Damon, W. (ed). *Child development today and tomorrow*. San Francisco: Jossey-Bass, p. 349-378.
- Baumrind, D. (2001). *Does causally relevant research support a blanket injunction against disciplinary spanking by parent?* 109th Annual Convention of the American Psychological Association.
- Bellaart, H., & Azrar, F. (2003). *Jeugdzorg zonder drempels, Eindverslag van een project over de toegankelijkheid en de kwaliteit van de jeugdzorg voor allochtone cliënten*. Utrecht: FORUM.
- Bengi-Arslan, L., Verhulst, F.C., & Ende, J. van der (1997). Understanding childhood (problem) behaviors from a cultural perspective: Comparison of problem behaviors and competencies in Turkish immigrant, Turkish and Dutch children. *Social Psychiatry & Psychiatric Epidemiology*, 32(8), 477-484.
- Berg-le Clercq, T., & Kalsbeek, A. (2011). *Wat werkt in multiprobleemgezinnen?* Utrecht: NJi.
- Bernal, G., Bonilla, J., & Bellido, C. (1995). Ecological validity and cultural sensitivity for outcome research: issues for the cultural adaptation and

development of psychosocial treatments with Hispanics. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 23(1), 67-83.

Bunt, C.J.E. & Looij-Jansen, P.M. van de (2000). *De Rotterdamse Jeugdmonitor: staat van de jeugd brugklassers voortgezet onderwijs*. Rotterdam: GGD Rotterdam e.o..

Blokland, A., Grimbergen, K., Bernasco, W. & Nieuwbeerta, P. (2010). Criminaliteit en etniciteit. Criminele carrières van autochtone en allochtone jongeren uit het geboortecohort 1984. *Tijdschrift voor Criminologie*, 52(2), 122-152.

Blokland, G. (2010). *Over opvoeden gesproken. Methodieboek pedagogisch adviseren* (8e compleet herziene druk). Utrecht / Amsterdam: NJi / Uitgeverij SWP.

Boon, A.E., De Haan, A.M., & De Boer, S.B.B. (2010). Verschillen in etnische achtergrond van forensische en reguliere jeugd-GGZ cliënten. *Kind en Adolescent*, 31, 16-28.

Broek, A. van den, Kleijnen, E., en Keuzenkamp, S. (2010). *Naar Hollands gebruik? Verschillen in gebruik van hulp bij opvoeding, onderwijs en gezondheid tussen autochtonen en migranten*. Den Haag: SCP.

Bronfenbrenner, U. (1979). Contexts of child rearing: Problems and prospects. *American Psychologist*, 34, (10), 844-850.

Bronfenbrenner, U. & Morris, P.A. (1998). The ecology of developmental processes. In W. Damon, R.M. Lerner. *Handbook of child psychology: Volume 1: Theoretical models of human development* (5th ed.). pp. 993-1028. Hoboken: John Wiley & Sons Inc.

Bucx, F. (2009). De leefsituatie van kinderen en jongeren met een niet-westerse achtergrond. In: Gijsberts, M. & Dagevos, J. (red.). *Jaarrapport integratie 2009*, p. 291-316.

Bucx, F. (red.) (2011). *Gezinsrapport 2011. Een portret van het gezinsleven in Nederland*. Den Haag: SCP.

Coenen, L. (2001). *Word niet zoals wij. De veranderende betekenis van onderwijs in Turkse gezinnen in Nederland*. Amsterdam: Het Spinhuis.

Crul, M. (2000). *De sleutel tot succes. Over hulp, keuzes en kansen in de schoolloopbaan van Turkse en Marokkaanse jongeren van de tweede generatie*. Amsterdam: Het Spinhuis.

Dagevos, J., & Gijsberts, M. (2009). Sociaal-culturele positie, In: Gijsberts, M. & Dagevos, J. (red.). *Jaarrapport integratie 2009*, p. 226-253.

DeGarmo, D.S. & Forgatch, M.S. (2004). Putting Problem Solving to the Test: Replicating Experimental Interventions for Preventing Youngsters' Problem Behaviors. In: R.D. Conger, F.O. Lorenz & K.A.S. Wickrama (Eds.). *Continuity and change in family relations*. Mahwah, NJ: Erlbaum.

Deković, M., & Asscher, J.J. (2008). Risicoreductie. Interventies voor jongeren die antisociaal gedrag vertonen. Kenmerken, werkzame mechanismen en moderatoren van effectiviteit. In: Brons, D., Hilhorst, N. en Willemsen, F. (red.) *Het kennisfundament t.b.v. de aanpak van criminele Marokkaanse jongeren*. Den Haag: WODC Cahier 2008-4, p. 91-134.

Distelbrink, M., Essayah, O., Heerebeek, M. van, Ketner, S., & Winkelman, C. (2011). *Triple P Divers. Ervaringen met een opvoedprogramma in veelkleurig Amsterdam*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut (publicatie van de Kenniswerkplaats Tienplus).

Distelbrink, M., Essayah, O., & Tan, S. (2009). *Ondersteuning van opvoeders in Amsterdam Noord, Slotervaart en Zuidoost: beleid, praktijk en migrantenorganisaties*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Distelbrink, M., P. Geense, & T. Pels (red.) (2005). *Diversiteit in vaderschap. Chinese, Creools-Surinaamse en Marokkaanse vaders in Nederland*, pp. 215-301. Assen: Van Gorcum.

Distelbrink, M.J., Hooghiemstra, E., m.m.v. S. Smit (2005). *Allochtone gezinnen. Feiten en cijfers*. Den Haag: Nederlandse Gezinsraad.

Dogan, G., Dijke, A. van, & Terpstra, L. (2000). *Wie zijn er 'moeilijk bereikbaar'? Aanknopingspunten voor ondersteuning en begeleiding van 'moeilijk bereikbare' gezinnen en jongeren*. Utrecht: NIZW.

Durgel, Elif. (2011). *Parenting beliefs and practices of Turkish immigrant mothers in Western Europe*. Proefschrift Tilburg University.

Eldering, L. (1995). Child-rearing in bi-cultural settings: A culture-ecological approach. *Psychology and Developing Societies*, 7, (2), 133-153.

Eldering, L. (2002). *Cultuur en opvoeding: Interculturele pedagogiek vanuit ecologisch perspectief*. Rotterdam: Lemniscaat.

Forgatch, M.S., Bullock, B.M., & Patterson, G.R. (2004). From theory to practice: Increasing effective parenting through role-play. The Oregon Model of Parent Management Training (PMT). In: H. Steiner, (Ed.): *Handbook of mental health interventions in children and adolescents. An Integrated Developmental Approach*. New York: Jossey-Bass.

- Gijsberts, M., & Herweijer, G. (2009). Onderwijs en opleidingsniveau. In: Gijsberts, M. & Dagevos, J. (2009). *Jaarrapport integratie 2009*. Den Haag: SCP/CBS, p. 95-138.
- Gomperts, W.J. (2009). De multiculturele binnenwereld. Observaties uit de psychoanalytische psychotherapie bij allochtonen. *Sociologie*, 5, 2, 180-202.
- Graaf, I. de (2009). *Helping families change. The adoption of the Triple P - Positive parenting program in the Netherlands*. Utrecht: Trimbos (proefschrift UvA).
- Gruijter, M. de, Tan, S. & Pels, T. (2009). *De frontlinie versterken. Vernieuwende initiatieven in het voorportaal van de jeugdzorg*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Gruijter, M. de & Naber, P. (2011). *School en ouders als partners in de opvoeding van tieners*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut (publicatie van de Kenniswerkplaats Tienplus).
- Hermanns, J. (1998). Family risks and family support: An analysis of concepts. In J. Hermanns and H. Leu (eds.), *Family risks and family support. Theory, research and practice in Germany and in the Netherlands* (pp. 9-37). Delft: Eburon.
- Hooghiemstra, E. (2003). *Trouwen over de grens. Achtergronden van partnerkeuze van Turken en Marokkanen in Nederland*. Den Haag: SCP.
- Ince, D. & Berg, G. van den (2009). *Overzichtsstudie interventies voor migrantenjeugd: ontwikkelingsstimulering, preventie en vroeghulp*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Ince, D. (2011). *Wat werkt in opvoedingsondersteuning?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut (versie juli 2011).
- Jennissen, R., Oosterwaal, A., & Blom, M. (2007). Geregistreeerde criminaliteit onder niet-westerse allochtonen en autochtonen. In: J. Dagevos & M. Gijsberts (red.). *Jaarrapport Integratie 2007*, p. 229-248.
- Jonkman, H. & Vandenbroucke, M. (2009). *Nazorg voor allochtone jongeren in detentie. Evaluatie van het Helmond programma*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Ketner, S. (2008). *Marokkaanse wortels, Nederlandse grond. Exploratie, bindingen en identiteitsstrategieën van jongeren van Marokkaanse afkomst*. Groningen, z.u. (proefschrift).
- Kleinman, A. (1980). *Patients and healers in the context of culture. An exploration of the borderland between anthropology, medicine and psychiatry*. Berkely et al.: University of California Press.

- Koning, M. de (2008). *Zoeken naar een 'zuivere' islam. Geloofsbeleving en identiteitsvorming van jonge Marokkaans-nederlandse moslims*. Amsterdam: Bert Bakker.
- Kullberg, J., & Nicolaas, H. (2009). Wonen en wijken. Gijsberts, M. & Dagevos, J. (red). *Jaarrapport integratie 2009*. Den Haag: SCP/CBS, p. 168-200.
- Kumpfer, K.L., Alvarado, R., Smith, P., & Bellamy, N. (2002) Cultural sensitivity and adaptation in family-based prevention interventions. *Prevention Science*, 3(3), 241-247.
- Maccoby, E.E. & Martin, J.A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. Pp.1-101 in *Handbook of child psychology*, Vol 4. Sozialization, personality, and social development. 4th ed. Edited by E.M. Hetherington. New York: Wiley.
- Mutsaers, K. (2009). *Wat werkt bij jeugdigen uit etnische minderheidsgroepen?* Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Naber, P., Bijvoets, M., & van Heerebeek, M. (2009). *Ontwikkeling en opvoeding van migrantenjeugd in Amsterdam*. Amsterdam: Hogeschool InHolland.
- Nijsten, C. (1998). *Opvoeding in Turkse gezinnen in Nederland*. Assen: Van Gorcum.
- Nijsten, C. (2000). Opvoedingsgedrag. In T. Pels (red.). *Opvoeding en integratie*. Assen: Van Gorcum.
- Ogbu, J.U. & Simons, H.D. (1998). Voluntary and Involuntary Minorities: A Cultural-Ecological Theory of School Performance with Some Implications for Education. *Anthropology and education quarterly*, 29, (2), 155-188.
- Ogbu, J.U. (1987). Variability in minority responses to schooling: Nonimmigrants vs. immigrants. In: G. Spindler, & L. Spindler. *Interpretive ethnography of education: At home and abroad*. (pp. 255-280). Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Olds, D.L. (2006). The Nurse-family partnership: an evidence based preventive intervention. *Infant mental health journal*, 27, 5-25.
- Patterson, G. (2005). The next generation of PMTO models. *The Behavior Therapist*, 28, 25-32.
- Pels (red.) (2000). *Opvoeding en integratie*. Assen: Van Gorcum.
- Pels, T. (1998). *Opvoeding in Marokkaanse gezinnen in Nederland: De creatie van een nieuw bestaan*. Assen: Van Gorcum.
- Pels, T. (2003). Respect van twee kanten. Een studie over last van Marokkaanse jongeren. Assen: Van Gorcum.

- Pels, T. (2005). Marokkaanse vaders. Van patriarchen naar betrokken paternisten. In M. Distelbrink, P. Geense, & T. Pels (red.). *Diversiteit in vaderschap. Chinese, Creools-Surinaamse en Marokkaanse vaders in Nederland*, pp. 215-301. Assen: Van Gorcum.
- Pels, T. (2010). *Opvoeden in de multi-etnische stad*. Utrecht/Amsterdam: Verwey-Jonker Instituut/VU.
- Pels, T., Distelbrink, M. & Postma, L. (2009a). *Opvoeding in de migratiecontext. Review van recent onderzoek naar de opvoeding in gezinnen van nieuwe Nederlanders, in opdracht van NWO*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Pels, T. V. M., Distelbrink, M., & Tan, S. (2009b). *Meetladder diversiteit interventies : verhoging van bereik en effectiviteit van interventies voor (etnische) doelgroepen*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Pels, T., Gruijter, M. de, & Lahri, F. (2008). *Jongeren en hun islam. Jongeren over hun ondersteuning als moslim in Nederland*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Pels, T., & Gruijter, M. de (red.) (2005). *Vluchtelingen gezinnen en Integratie. Opvoeding en ondersteuning in Iraanse, Irakese, Somalische en Afghaanse gezinnen in Nederland*. Assen: Van Gorcum.
- Pels, T. & De Gruijter, M. (2006). *Emancipatie van de tweede generatie, Keuzen en kansen in de levensloop van jonge moeders van Marokkaanse en Turkse herkomst*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Pels, T. & De Ruyter, D. (2011). Radicalisering: relatie met socialisatie, opvoeding en ontwikkeling. *Pedagogiek*, 31(2), 117-133.
- Peters, M. & Marshall, J.D. (2007). Education and empowerment: postmodernism and the critique of humanism. *Education & Society*, 9, (2), p.123.
- Pijnenburg, H. (2010). *Zorgen dat het werkt. Werkzame factoren in de zorg voor jeugd. (Intreerede HAN)*. Uitgebreide versie van intreerede uitgegeven door HAN, Arnhem/Nijmegen.
- Ponzoni, E. (2012). *Opvoeden in diversiteit. Verbinding tussen formele en informele opvoedondersteuning in Amsterdam*. Utrecht/Amsterdam: Verwey-Jonker Instituut/VU (Kenniswerkplaats Tienplus).
- Portes, A. (1995). Segmented Assimilation among New Immigrant Youth: a Conceptual Framework. In: R. Rumbaut and W. Cornelius (eds.), *California's Immigrant Children: Theory, Research, and Implications for Educational Policy* (pp. 71-76). San Diego: University of California/ La Jolla: Center for U.S. Mexican Studies.

- Rijn, E. van (2011). *Effect- en tevredenheidsonderzoek Coach je kind in Amsterdam*. Breda: Primores.
- Rispens, J., J. Hermanns & W. Meeus (red.) (1996). *Opvoeden in Nederland*. Assen: Van Gorcum.
- Steenkens K. & van Regenmortel, T. (2007). Empowerment Barometer; Procevaluatie van empowerment in buurtgebonden activeringsprojecten. Leuven: HIVA.
- Steinberg, L. (1990). Autonomy, conflict, and harmony in the family relationships. Pp225-276 in *At the threshold: the developing adolescent*. Edited by S.S. Feldman and G.R. Elliott. Cambridge: Harvard University Press.
- Stevens, G.W.J.M., Pels, T., Bengi-Arslan, L., Verhulst, F.C., Vollebergh, W.A.M. & Crijnen, A.A.M. (2003). Parent, teacher and self reported problem behavior in the Netherlands: Comparing Moroccan immigrant with Dutch and with Turkish immigrant children and adolescents. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 38, 576-585.
- Stevens, G.W.J.M., Vollebergh, W.A.M., Pels, T. & Crijnen, A.A.M. (2005). Predicting internalizing problems in Moroccan immigrant adolescents in the Netherlands. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 40, 1003-1011.
- Stevens, G., Vollebergh, W., Pels, T., & Crijnen, A. (2006). Opvoeding en probleemgedrag in Marokkaanse gezinnen in Nederland. In T. Pels, W. Vollebergh (Eds.), *Diversiteit in opvoeding en ontwikkeling: een overzicht van recent onderzoek in Nederland* (p.117-129). Amsterdam: Aksant.
- Stevens, G.W.J.M., Vollebergh, W.A.M., Pels, T. & Crijnen, A.A.M. (2007a). Parenting and internalizing and externalizing problems in Moroccan immigrant youth in the Netherlands. *Journal of Youth and Adolescence*, 36, 685-695.
- Stevens, G.W.J.M., Vollebergh, W.A.M., Pels, T. & Crijnen, A.A.M. (2007b). Problem behavior and acculturation in Moroccan immigrant adolescents in the Netherlands: Effects of gender and parent-child conflict. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 38, 310-317.
- Stevens, G.W.J.M. & Vollebergh, W.A.M. (2008). Mental health in migrant children. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 49, 276-294.
- Super, C.M. & Harkness, S. (1986). The developmental niche: A conceptualization at the interface of child and culture. *International Journal of Behavioral Development. Cross-cultural human development*, 9, (4), 545-569.
- Tan, N., Bekkema, N. en Öry, F. (2008). *Toepasbaarheid van opvoedingsondersteuning voor Marokkaanse en Turkse gezinnen in Nederland, in het bijzonder van het programma Samen Starten/DMO-P*. Leiden: TNO Kwaliteit van leven.

- Tavecchio, L. en Bos, H. (2011). Inleiding op het themanummer 'vaderschap, rol van vaders in opvoeding van kinderen en diversiteit in vaderschap. In: Tavecchio, L. en Bos, H. (red). *Pedagogiek. Themanummer vaderschap, rol van vaders in opvoeding van kinderen en diversiteit in vaderschap*, 31 (1), p. 3-10.
- Tobler, N.S. & Kumpfer, K.L. (2000). *Meta-analysis of Family Based Strengthening Programs. Report to CSAP/SAMHSA, Rockville, MD.*
- Versteegen, H., Van der Vegt, (2009) A. L. *Coach je kind Evaluatie van het eerste jaar*. Utrecht: Sardes.
- Van Agtmaal-Wobma, E., & Nicolaas, H. (2009). Demografie. Gijsberts, M. & Dagevos, J. (red). *Jaarrapport integratie 2009*. Den Haag: SCP/CBS, p. 39-67.
- Van der Steege, M. (2007). Intensieve pedagogische thuishulp komt tot wasdom. *Jeugd & Co Kennis*, 4, 23-36.
- Van der Zwaard, J. (2008). *Gelukszoekers; Vrouwelijke huwelijksmigranten in Nederland*. Amsterdam: Artemis & co.
- Yperen, T. van, & Steege, M. van der (2010). Methodiek en hulpverlener tellen allebei. *Jeugd en Co Kennis*, 2, 28-37.
- Zeijl, E., Crone, M., Wiefferink, K., Keuzenkamp, S., & Reijneveld, M. (2005). *Kinderen in Nederland*. Den Haag/Leiden: SCP/TNO.
- Zwirs, B.W.C., Burger, H., Buitelaar, J.K., & Schulpen, T.W.J. (2006). Ethnic differences in parental detection of externalizing disorders. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 15, 418-426.

Colofon

Financier	DMO Amsterdam, ZonMw
Auteurs	Dr. M. Distelbrink (Verwey-Jonker Instituut) Prof. Dr. T. Pels (Verwey-Jonker Instituut) Drs. S. Tan (Verwey-Jonker Instituut) Dr. W. Aarts (SIPI)
Met medewerking van	Esmae Mahdi - El Yakoubi (SIPI) Esma Salama (SIPI)
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie

Dit is een publicatie van de Kenniswerkplaats Tienplus in samenwerking met SIPI. De publicatie kan gedownload worden via de website van het Verwey-Jonker Instituut en de Kenniswerkplaats Tienplus. www.kenniswerkplaatstienplus.nl

ISBN 978-90-5830-575-6

© Verwey-Jonker Instituut/Kenniswerkplaats Tienplus/SIPI, Utrecht/Amsterdam, 2013. De Methodiek Coach je Kind is ontwikkeld en geregistreerd bij het Benelux-Bureau voor de Intellectuele Eigendom onder depotnummer Depotnummer: 1209399.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. De methodiek is eigendom van SIPI.

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute.

The copyright of the methodology rests with SIPI.

Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

Kenniswerkplaats Tienplus

Coach je kind is een programma voor opvoedingsondersteuning aan huis. Het is vooral gericht op (laaggeschoolde) vaders en moeders met een Marokkaanse en Turkse achtergrond die opvoedonzekerheid of -onmacht ervaren, gerelateerd aan hun positie als migrant. Met financiële ondersteuning van de gemeente Amsterdam en ZonMw hebben onderzoekers van het Verwey-Jonker Instituut samen met de ontwikkelaars gezorgd voor de theoretische onderbouwing van de methodiek. Deze publicatie is daarvan het eindproduct. In een parallel project, uitgevoerd door de Universiteit Utrecht, is een praktische handleiding van Coach je kind gemaakt (Aarts, W., Marinissen, H., Mahdi - el Yakoubi, E., Salama, E. & Stevens, G. (2013). *Coach je kind, methodiekb beschrijving. Methodiekhandleiding deel 1*. Amsterdam: Stichting Interculturele Participatie en Integratie).

Wat is de Kenniswerkplaats Tienplus?

Veel migrantenouders met tieners ervaren een afstand tot opvoedvoorzieningen in Amsterdam. Kenniswerkplaats Tienplus is een samenwerkingsverband tussen kennis, beleid en instellingen dat het bereik, de kwaliteit en toegankelijkheid van voorzieningen wil verbeteren. Partners zijn de gemeente Amsterdam (DMO), Vrije Universiteit, Hogeschool Inholland, SO&T Kwaliteit in opvoeden, Academische Werkplaats Publieke gezondheid GGD-AMC en het Verwey-Jonker Instituut (penvoerder). De Kenniswerkplaats wordt gefinancierd door ZonMw en de gemeente Amsterdam.